

**МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Корнієнко І. А.

**Сучасна українська літературна мова
(морфеміка, словотвір,
морфологія)**

**методичні рекомендації для змішаної форми навчання
до виконання контрольних робіт**

Миколаїв
2023

УДК 811.161.2'366 (075,8)

ББК 81:411.4-923

К 67

*Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського
національного університету імені В. О. Сухомлинського*

Рецензенти:

Зинякова А.А. – канд.філол.наук, доцент кафедри української філології та міжкультурної комунікації Чорноморського національного університету імені Петра Могили;

Грищенко О.В. – канд.філол.наук, доцент кафедри журналістики та філології, проректор із наукової роботи Приватного закладу вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика».

Корнієнко І. А.

Сучасна українська літературна мова (морфеміка, словотвір, морфологія): методичні рекомендації для змішаної форми навчання до виконання контрольних робіт. Миколаїв, 2023. 122 с.

У методичних рекомендаціях подано інформацію щодо написання, оформлення та оцінювання контрольних робіт із дисципліни «Сучасна українська літературна мова», що виконуються в межах опанування морфеміки, словотвору й морфології для студентів спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література); запропоновано матеріал із вивчення дисципліни для якісного виконання представлених завдань в умовах змішаного навчання. Для студентів і викладачів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ З КУРСУ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ, ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ Й ОЦІНЮВАННЯ	14
КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ З КУРСУ	17
ТЕМАТИЧНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ	45
СХЕМИ І ПРИКЛАДИ СЛОВОТВІРНОГО Й МОРФЕМНОГО АНАЛІЗУ СЛІВ	70
СХЕМИ І ПРИКЛАДИ МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЧАСТИН МОВИ	73
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ КУРСУ	80
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ	106

ВСТУП

Методичні рекомендації призначені для студентів спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), що навчаються за кредитно-трансферною системою організації навчального процесу.

Метою викладання дисципліни є формування в студентів мовно-лінгвістичних компетенцій – комплексу лінгвістичних знань про мову як суспільне явище і систему, що охоплює фонетику, лексику, морфологію, синтаксис, стилістику тексту і культуру мовлення та постійно розвивається, вироблення вмінь оперувати лінгвістичними знаннями у професійній та науково-дослідницькій діяльності.

У результаті опанування дисципліни студент повинен

знати:

- систему базових понять із граматики (морфеміки, словотвору й морфології);
- лексичні, словотвірні, морфологічні й синтаксичні особливості кожної з частин мови.

уміти:

- ідентифікувати й кваліфікувати з функціонального погляду всі різновиди морфем (кореневі, префіксальні, суфіксальні, інтерфікси, флексії);
- аналізувати морфемну структуру слова як системно упорядковану єдність його значущих складових, характеризувати типові зміни у морфемній структурі слова;
- розрізняти способи словотворення, визначати твірну базу йі формант;
- інтерпретувати такі поняття, як словотвірна парадигма, словотвірне гніздо, словотвірний ланцюжок, словотвірний тип;

- з'ясовувати лінгвістичну сутність граматики, морфології, граматичної системи; граматичної форми, граматичного значення, граматичного способу, граматичної категорії;

- аналізувати лінгвістичну й когнітивну природу частин мови;

- з'ясовувати категорійні особливості іменника як повнозначної частини мови;

- з'ясовувати лінгвістичну сутність іменникової категорії відмінка; розкривати мотивацію термінологічного позначення відмінків; аналізувати значення відмінкових форм іменника у структурі речення (суб'єктні, об'єктні, означальні, обставинні), характеризувати взаємодію прийменників і відмінкових форм іменника;

- аналізувати лінгвістичну природу прикметника як однієї з чотирьох основних частин мови, з'ясовувати когнітивну сутність ознаки (сукупність ознак) як обов'язкової умови виділення окремого предмета (розмежування однотипних або різних предметів) позамовної дійсності, звертаючи увагу на позначення прикметниками якісних (виділюваних поза відношеннями до інших предметів) і відносних (виділюваних через зв'язки одного предмета з іншим) ознак;

- з'ясовувати засади виділення лексико-граматичного розряду якісних прикметників; мовне відображення градації ознак за допомогою спеціальних форм – ступенів порівняння якісних прикметників;

- з'ясовувати лінгвістичну й когнітивну природу лексико-граматичного розряду відносних прикметників;

- з'ясовувати принципи прикметникової словозміни, репрезентованої відповідними парадигмами, обґрунтовувати чинність початкової форми прикметникової лексичної одиниці –

називного відмінка однини чоловічого роду, характеризувати розрізнення твердої і м'якої груп прикметників;

- обґрунтовувати виділення в системі повнозначних частин мови числівника як окремого лексико-граматичного класу слів з властивою йому специфікою реалізації морфологічних категорій роду, числа й відмінка;

- з'ясовувати розвиток кількісних числівників, представлених структурними розрядами – назвами одиниць першого десятка; одиниць другого десятка, назвами десятків, сотень, дробовими числівниками; пояснювати частиномовну специфіку іменникових числових назв на тлі власне числівників;

- з'ясовувати частиномовну природу займенника, обґрунтовувати засади виділення семантичних розрядів займенника, характеризувати поділ займенників за граматичними ознаками на іменникові, прикметникові, числівникові, прислівникові.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, освітні й ступін ь	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Нормативна

	Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт		Рік підготовки:
		3
Загальна кількість годин-180		Семестр
		5
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 8	Ступінь бакалавра	14
		Практичні, семінарські
		36
		Лабораторні
		6
		Самостійна робота
		124
http://moodle.mdu.edu.ua/my/		Вид контролю: іспит

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить 180 год.: 56 год. – аудиторні заняття, 124 год. – самостійна робота (31 % - 69 %).

Навчальна дисципліна складається з 6 кредитів:

Кредит 1. Граматика. Морфеміка і словотвір

Тема 1. Граматика сучасної української мови. Морфеміка.

Словотвір

Кредит 2. Морфологія. Іменник

Тема 2. Морфологія. Іменник

Кредит 3. Прикметник. Числівник. Займенник

Тема 3. Прикметник

Тема 4. Числівник. Займенник

Кредит 4. Дієслово

Тема 5. Дієслово

Тема 6. Дієприкметник. Дієприслівник

Кредит 5. Прислівник. Станівник. Модальник

Тема 7. Прислівник. Станівник. Модальник

Кредит 6. Службові частини мови. Вигук

Тема 8. Службові частини мови. Вигук

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати історію та культуру України, уміти дискутувати про історичне минуле і сучасність в політичному та культурному контексті, критично осмислювати проблеми у сфері історії.

ПРН 2. Знати основи філософії, що сприяють формуванню світогляду й соціалізації особистості в суспільстві.

ПРН 3. Знати й розуміти предметну галузь професійної діяльності.

ПРН 4. Володіти українською мовою на належному рівні й вміти реагувати мовними засобами на соціокультурні запити.

ПРН 5. Оперувати базовими категоріями й поняттями мовознавства, літературознавства, методики навчання української мови і літератури та використовувати їх у процесі проєктування й організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

ПРН 6. Визначати, до якого з говорів української мови належить певний текст за фонетичними, лексичними та граматичними особливостями; на слух визначати, носієм якого з говорів української мови є мовець, проаналізувавши його мовлення.

ПРН 7. Класифікувати й аналізувати підґрунтя й історичні віхи фундаментальних дисциплін (теоретичні проблеми мовознавства та літературознавства, історії української мови, української літератури) як теоретичного базису дослідницької й прикладної діяльності в галузі мовознавства і літературознавства.

ПРН 9. Засвоїти знання, що складають зміст риторики як науки, усвідомити й запам'ятати систему понять, оволодіти риторичною термінологією; продукувати тексти різних промов із потрібної теми та для різних ситуацій.

ПРН 11. Упроваджувати сучасні технології навчання, ураховуючи інноваційні підходи, закономірності, методи, прийоми та засоби навчання, інтегруючи нові інформаційно-комунікаційні технології в процес навчання.

ПРН 12. Поглибити, закріпити, систематизувати й узагальнити знання зі стилістики сучасної української мови; зв'язно, логічно, точно, доречно й виразно викладати свої думки, користуючись багатством і різноманітністю мовних засобів відповідно до функціональних стилів сучасної української мови.

ПРН 13. Сформувати комунікативну компетентність із української мови, здатність вдосконалювати та підвищувати її рівень.

ПРН 14. Здійснювати професійну діяльність на основі оновлення та інтеграції знань; розуміти сутність та специфіку процесу навчання і його складових (зміст, методи і форми навчання, контроль та самоконтроль, умови ефективної організації навчального процесу).

ПРН 16. Демонструвати розуміння професійних завдань у сфері психології, оцінювати непередбачувані проблеми у професійній діяльності й обдумувати вибір шляхів їх вирішення.

ПРН 17. Пояснювати психологічні та психофізіологічні процеси відповідно до законів соціальних та природничих наук; вживати ефективних заходів зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища.

ПРН 18. Володіти сучасними методиками викладання фахових навчальних дисциплін. Організовувати освітній процес із української мови і літератури з використанням методик дистанційного навчання.

ПРН 19. Володіти англійською мовою (на рівні B2), зокрема мовленнєвою діяльністю в основних її видах (говорінні, аудіюванні, читанні та письмі); використовувати різні форми і види комунікації в освітній діяльності.

ПРН 20. Дотримуватися принципів академічної доброчесності; Здійснювати пошук, оцінювання, інтерпретацію та синтез наукової інформації, отриманої з різних джерел; оформлення покликань.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курсу студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 4. Здатність спілкуватися іноземною (англійською) мовою.

ЗК 5. Здатність до виконання навчально- й науково-дослідницьких завдань; володіння науково-дослідними методами відповідно до фахового спрямування.

ЗК 6. Здатність організовувати здоровий спосіб життя.

ЗК 7. Здатність проявляти повагу до української національної культури; з'ясовувати проблеми сучасної мовної політики та інформаційної політики.

ЗК 8. Здатність бути відповідальним, ініціативним; працювати в команді, розподіляти функції у виконанні спільної діяльності.

ЗК 9. Здатність розробляти й застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній та науковій діяльності.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність усвідомити й критично осмислити періодизацію історії України, узагальнювати досвід національного державотворення; висвітлювати специфіку розвитку української

матеріальної та духовної культури у взаємозв'язку з провідними тенденціями світової.

ФК 2. Здатність оперувати знаннями, що репрезентують зміст філософії як науки; аналізувати основні досягнення філософської думки.

ФК 3. Здатність до засвоєння структури філологічної науки, поділу знань на мовознавчу та літературознавчу складову, усвідомлення специфіки кожної; аналізувати закономірності розвитку й функціонування мови в її багатоаспектних зв'язках із людиною, суспільством, історією, культурою; здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ФК 4. Здатність вільно володіти нормами сучасної української літературної мови; застосовувати на практиці в різних комунікативних ситуаціях набуті теоретичні знання писемного й усного професійного мовлення з урахуванням змістового наповнення, соціально демографічних особливостей співрозмовника, специфіки ситуації спілкування та контексту; складати різні види загальних і професійних документів.

ФК 5. Знання комплексу лінгвістичних знань про мову як систему, що охоплює фонетику, лексику, морфологію, синтаксис, стилістику тексту і культуру мовлення та постійно розвивається, уміння оперувати лінгвістичними знаннями у професійній та науково-дослідницькій діяльності.

ФК 6. Здатність оволодівати сучасними знаннями про шляхи розвитку й становлення української літературної мови та особливості діалектної мови як її генетичного джерела; розпізнавати наріччя і говори української мови, визначати межі їх поширення на лінгвістичній карті; збирати, систематизувати та аналізувати діалектологічний матеріал, виділяти основні риси рідної говірки.

ФК 7. Здатність аналізувати закономірності розвитку й функціонування мови в її багатоаспектних зв'язках із людиною, суспільством, історією, культурою з урахуванням методів дослідження та опису мови.

ФК 11. Здатність до осягнення студентами проблем періодизації історії української мови, історичної перспективи розвитку звукової та граматичної систем української мови в її зв'язку з іншими слов'янськими та індоєвропейськими мовами, володіння навичками аналізу мовних явищ усіх рівнів у давніх текстах.

ФК 12. Здатність з'ясовувати предмет та основні поняття стилістики сучасної української мови; характеризувати процес формування, становлення й розвитку функціональних стилів; визначати стилістичні ознаки мовних одиниць у текстах різних стилів.

ФК 13. Здатність здійснювати іншомовну комунікативну діяльність в тому числі в професійній сфері, виходячи із цілей спілкування й конкретної ситуації; уміння вести бесіду, робити повідомлення, представити чіткі та детальні висловлювання з широкого кола питань у професійній галузі.

ФК 16 Здатність аналізувати дослідження вітчизняних та західних науковців про природу психічного та особистості як носія цього психічного; формувати уявлення про психологічні закономірності, етапи, умови і критерії успішного протікання процесів засвоєння особистістю знань моральних норм та принципів; здатність до спілкування з іншими людьми, повноцінне оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності й мовою як засобом спілкування;

ФК 18. Здатність усвідомлювати теоретико-методологічних засади методики навчання української мови та літератури; застосовувати знання методичних основ мовно-літературної освіти, зокрема здатність до теоретичного й навчального

моделювання уроків з метою формування в учнів предметних компетентностей.

ФК 19. Здатність до оволодіння основами професійно-методичних умінь вчителя іноземної мови; планувати й реалізовувати різні форми організації навчально-виховного процесу з іноземної мови в основній школі.

ФК 20. Здатність до програмування, організації та поетапного проведення теоретичних досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових студіювань у виданнях різної категорії; самостійного провадження науково-дослідницької роботи; репрезентації отриманих результатів на наукових заходах.

КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ З КУРСУ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ, ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ Й ОЦІНЮВАННЯ

Важливою складовою світнього процесу є виконання контрольних робіт з дисципліни «Сучасна українська літературна мова» студентами денної форми навчання галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Навчальним планом передбачено дві контрольні роботи на 6 кредитів.

Метою написання контрольних робіт є закріплення знань із курсу, засвоєння теоретичних відомостей, вироблення практичних умінь розв'язання типових завдань й удосконалення навичок аналізу мовного матеріалу.

Контрольні роботи виконуються під час самостійної роботи, після прослуховування студентами лекцій й виконання практичних завдань у межах кредитів в умовах змішаного навчання.

Завдання контрольних робіт охоплюють основні теми дисципліни, відображають теоретико-практичні проблеми й націлені на формування загальнопредметних і фахових компетентностей здобувачами вищої освіти.

У процесі написання контрольних робіт за кредитами студенти мають виконати поставлені завдання, які передбачають правильну відповідь із наведенням необхідних прикладів. Успішне розв'язання питань можливе за умови знання основних термінологічних понять і базової теорії з морфеміки, словотвору й морфології. Формулювання завдань починається зі слів «розкрити», «описати», «утворити», «визначити», «сформулювати» й под. Під час відповідей слід дотримуватися логічності, послідовності й точності викладу думок.

Виконання практичних завдань має на меті продемонструвати уміння практично застосовувати одержані знання шляхом здійснення поглибленого лінгвістичного аналізу мовних одиниць, а також уміння працювати з мовознавчою літературою, довідковими джерелами, аналізувати мовний матеріал, характеризувати терміни свого майбутнього фаху.

Контрольні роботи виконуються студентами самостійно у звичайному учнівському зошиті рукописно або на аркушах формату А 4 – друком. Писати та друкувати слід розбірливо, охайно, грамотно. Послідовність завдань змінювати не варто.

Контрольні роботи мають бути підписані (зазначено дисципліну, курс, групу, прізвище та ім'я виконавця, а також варіант завдання). Перед виконанням кожного завдання слід переписати завдання й потім надавати правильну відповідь; виконання лінгвістичного аналізу має здійснюватися за схемами, представленими в рекомендаціях.

Для виконання контрольної роботи можна скористатися рекомендованою літературою.

Викладач протягом зазначених термінів перевіряє контрольні роботи й оцінює в межах 60 балів (30 балів за кожну контрольну роботу). Зараховані роботи (30-60 балів) є допуском до іспиту. Незараховані контрольні роботи (1-29 балів) повертаються студенту на доопрацювання згідно із зауваженнями викладача.

Критерії і норми оцінювання контрольної роботи

Максимальна кількість балів за 1 контрольну роботу - 30			Критерії оцінювання
28-30	A відмінно		Завдання виконані якісно (91% – 100% виконання усіх завдань контрольної роботи).
25-27	B добре		Завдання виконані якісно, з незначною кількістю неправильних відповідей (80% – 90% виконання усіх завдань контрольної роботи).
22-24	C добре		Завдання виконані якісно, з достатньо високим рівнем правильних відповідей (65% – 79% виконання усіх завдань контрольної роботи).
19-21	D задовільно		Завдання виконані з середнім рівнем правильних відповідей (55% – 65% виконання усіх завдань контрольної роботи).

15-18	Е задові льно	Завдання виконані з низьким рівнем правильних відповідей (50% – 54% виконання усіх завдань контрольної роботи).
11-14	FX незадо вільно	Завдання виконані з дуже низьким показником правильних відповідей (35% – 49% виконання усіх завдань контрольної роботи).
0-10	F незадо вільно	Завдання не виконані або виконані неправильно (0 – 34% виконання усіх завдань контрольної роботи).

Викладач може запропонувати студенту, який хоче підвищити оцінку в межах кредиту або дібрати необхідну кількість балів із певної теми, виконати тематичну контрольну роботу (варіанти представлені на С.45-69).

КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ З КУРСУ ДО КРЕДИТІВ 1, 2, 3

Тема: Граматика. Словотвір. Морфологія. Іменні частини мови

1 варіант

1. Розкрити значення термінів: морфема, граматична форма.
2. Описати характерні особливості збірних числівників.
3. Виконати словотвірний аналіз слова „безтурботний”.
4. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. Горнуйсь до тебе, *Україно*,
 - Як син до матері горнуйсь.
 2. *Свій* хліб *найситніший*.

2 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвір, частини мови.
2. Описати синтаксичні властивості займенників.

3. Виконати морфемний аналіз слова „наказ”.
4. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. *Сьогоднішньої* роботи на завтра не відкладай.
 2. Не *той* урожай, що на полі, а той, що в *коморі*.

3 варіант

1. Розкрити значення термінів: морфологія, словотвірний тип.
2. Описати синтаксичні властивості числівників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. *Семеро* одного не ждуть.
 2. Світ не без *добрих людей*.
4. Виконати словотвірний аналіз слова „козацтво”.

4 варіант

1. Розкрити значення термінів: морф, граматичне значення.
2. Описати морфологічні ознаки прикметника.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. Шануй сам *себе*, шануватимуть і люди тебе.
 2. *Сміливого* й куля не бере.
4. Виконати морфемний аналіз слова „успішно”.

5 варіант

1. Розкрити значення термінів: морфологічна парадигма, основа слова.
2. Описати семантичні особливості прикметників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. *Одна* бджола мало *меду* наносить.
 2. Сумління – *найкращий* порадник.
4. Виконати словотвірний аналіз слова „прочитати”.

6 варіант

1. Розкрити значення термінів: граматична категорія, морфеміка.
2. Описати особливості власних і загальних іменників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

О слів *жорстока* і солодка влада!

Не опечись на *їхньому* вогні...

4. Виконати морфемний аналіз слова „синьоокий”.

7 варіант

1. Розкрити значення термінів: твірна база, морфологія.

2. Описати особливості речовинних іменників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

1. Треба слову *радощів* додати,

Щоб уміло душу звеселяти.

2. Зима невелика, та в *неї* рот *великий*.

4. Виконати словотвірний аналіз слова „найсмівіший”.

8 варіант

1. Розкрити значення термінів: суфікс, граматичне значення.

2. Описати особливості абстрактних і конкретних іменників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

1. *Кожна травичка* на своєму корені росте.

2. Золотими хлібами дзвенить *українська* земля.

4. Виконати морфемний аналіз слова „осміхатися”.

9 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвірне гніздо, морф.

2. Описати особливості якісних прикметників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

1. Шумить *Дніпро*, чорніють кручі,

В граніт *холодний* б’є прибій.

2. Я господар землі, я господар *своїї* країни.

4. Виконати словотвірний аналіз слова „український”.

10 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвірний ряд, частини мови.

2. Описати особливості відносних прикметників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

1. *Сумління* – *найкращий* порадник.

2. *Один* цвіт не робить вінка.

4. Виконати морфемний аналіз слова „змолоду”.

11 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвірна категорія, грамати́ка.

2. Описати особливості присвійних прикметників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

1. Не підливай *масла* у вогонь.

2. Дано *нам* слово для *високих* дум

4. Виконати словотвірний аналіз слова „надпотужний”.

12 варіант

1. Розкрити значення термінів: способи словотвору, категорія роду.

2. Описати синтаксичні властивості прикметників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Плекаймо в серці *кожне* гроно,

прозоре *диво калинове*.

4. Виконати морфемний аналіз слова „промовистий”.

13 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія числа, похідна основа.

2. Описати синтаксичні властивості числівників.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

1. Минувши поле *золоте*,

До *річки* пісня долітає.

2. Голова – добре, а *дві* – краще.

4. Виконати словотвірний аналіз слова „виліт”.

14 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія відмінка, опрощення.
2. Описати синтаксичні властивості іменників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Мово моя українська –
Бабківська, материнська!
4. Виконати морфемний аналіз слова „по-твоєму”.

15 варіант

1. Розкрити значення термінів: ускладнення, граматичне значення.
2. Описати характерні ознаки іменників-істот та іменників-неістот.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Де вам, друзі, траплялось,
Щоб од міста, села
Три ріки розливалось
З одного джерела?
4. Виконати словотвірний аналіз слова „відважний”.

16 варіант

1. Розкрити значення термінів: перерозклад, граматична форма.
2. Описати засоби вираження категорії роду іменників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Споконвіку цю землю батьки і діди берегли,
Рятували її від негоди та злого заброди.
4. Виконати морфемний аналіз слова „здолати”.

17 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвір, граматична категорія.
2. Описати характерні особливості однинних іменників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Подивися на рослину:
Кожну квітку і травину
Криє божая сльозинка –
Діамантова росинка.

4. Виконати словотвірний аналіз слова „підписаний”.

18 варіант

1. Розкрити значення термінів: твірна основа, граматика.
2. Описати характерні особливості множинних іменників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. *Мудрий ніхто* не вродився, а навчився.
 2. *Вовка* боятися – в ліс не ходити.
4. Виконати морфемний аналіз слова „перевдягатися”.

19 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія відмінка, морфема.
2. Описати основні значення відмінків іменника.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Ти у мене із кореня –
Поле*м мені* наговорена,
Дзвоном *роси* прокована,
В *чистій* воді смакована.
4. Виконати словотвірний аналіз слова „гніздечко”.

20 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія числа, словотвірна модель.
2. Описати поділ іменників на відміни.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. *Материн гнів*, як весняний сніг: рясно випаде, та скоро розтане.
 2. Хто мовчить, той *двох* навчить.
4. Виконати морфемний аналіз слова „надлишок”.

21 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія роду, твірна основа.
2. Описати поділ іменників 1 та 2 відмін на групи.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. Хто пише та малює, *той* діток своїх годує.
 2. У короткого *розуму* язик *довгий*.
4. Виконати словотвірний аналіз слова „буревій”.

22 варіант

1. Розкрити значення термінів: частини мови, морфеміка.
2. Описати морфологічні ознаки числівників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Хто чисте сумління має, спокійно спати лягає.
4. Виконати морфемний аналіз слова „високочолій”.

23 варіант

1. Розкрити значення термінів: морфологічна парадигма, словотворення.
2. Описати розряди числівників за значенням.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Люблю, мов сонце, материнську мову...
Нам кожна братня мова дорога.
4. Виконати словотвірний аналіз слова „перемога”.

24 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвірний ряд, граматика.
2. Описати розряди числівників за структурою.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. Чи здатна розгулятись *бездуховність*,
Якщо в душі цвіте віків любов?
 2. Коли *тебе добрі* люди шанують, шануйся й сам.
4. Виконати морфемний аналіз слова „змалку”.

25 варіант

1. Розкрити значення термінів: корінь слова, частини мови.

2. Описати особливості категорії роду займенників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Пролетіли роки, ніби *білі лелеки*
Від того озерецька, від *моєї* ріки...
4. Виконати словотвірний аналіз слова „безпечно”.

26 варіант

1. Розкрити значення термінів: способи словотвору, морфема.
2. Описати особливості категорії числа займенників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. Шумить Дніпро, чорніють *кручі*,
В граніт *холодний* б'є *прибій*.
 2. *Одним* пальцем і голки не вдержиш.
4. Виконати морфемний аналіз слова „пересуватися”.

27 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвірне гніздо, категорія числа.
2. Описати особливості категорії відмінка займенників.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. Горнуй до тебе, *Україно*,
Щоб нас *ніхто* не роз'єднав.
 2. *Дружній* череді і вовк не страшний.
4. Виконати словотвірний аналіз слова „безвідповідальність”.

28 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвірне правило, грамати́ка.
2. Описати розряди займенників за значенням.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
 1. Одне *літо* ліпше, як *сто* зим.
 2. Не проси літа довгого, а проси *теплого*.

4. Виконати морфемний аналіз слова „національність”.

29 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвір, категорія роду.

2. Описати класифікацію займенників за співвідношенням з іншими частинами мови.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

На *Київ* я вперше поглянув

В красі *тополиних* цвітінь.

4. Виконати словотвірний аналіз слова „героїчно”.

30 варіант

1. Розкрити значення термінів: словотвірний тип, морфологія.

2. Описати семантичні особливості іменника як частини мови.

3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Я в роки дитинства, бувало,

Читати любив *цілу ніч*.

4. Виконати морфемний аналіз слова „чорнобривці”.

ДО КРЕДИТІВ 4, 5, 6

Тема: Дієслово. Прислівник. Станівник. Модальник.

Службові слова. Вигук

Дієслово

1 варіант

1. Розкрити значення термінів: інфінітив, видова пара.

2. Описати засоби вираження форм наказового способу.

3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „приїхати”.

4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:

1. Від теплого слова і лід *розмерзає*.

2. *Дав* слово – *виконай* його.

2 варіант

1. Розкрити значення термінів: дієслово, аспектологія.
2. Описати синтаксичні властивості інфінітива.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „читати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. Сьогоднішньої роботи на завтра *не відкладай*.
 2. *Посій* у пору, *будеш мати* зерна гору.

3 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія виду, наказовий спосіб.
2. Описати, які дієслівні форми утворюються від основи інфінітива.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „виконати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. Семеро одного *не ждуть*.
 2. *Забудеш* рідний край – тобі твій корінь *всохне*.

4 варіант

1. Розкрити значення термінів: одновидові дієслова, категорія часу.
2. Описати, які дієслівні форми утворюються від основи теперішнього часу.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „перемогти”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. *Шануй* сам себе, *шануватимуть* і люди тебе.
 2. Сміливого й куля *не бере*.

5 варіант

1. Розкрити значення термінів: двовидові дієслова, дійсний спосіб.
2. Описати семантичні групи дієслова.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „виховувати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. Одна бджола мало меду *наносить*.

2. Треба розумом *надточити*, де сила *не візьме*.

6 варіант

1. Розкрити значення термінів: умовний спосіб, дієслово.
2. Описати семантичний зміст графеми „доконаний вид”.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „навчати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. О слів жорстока і солодка влада!

Не опечись на їхньому вогні...

2. Наука в ліс *не веде*, а з лісу *виводить*.

7 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія способу, видова пара.
2. Описати семантичний зміст графеми „недоконаний вид”.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „зрозуміти”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:

1. Треба слову радощів *додати*,

Щоб уміло душу *звеселяти*.

2. Наука *не веде* до бука.

8 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія особи, інфінітив.
2. Описати формальні засоби творення видових пар.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „визволити”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:

1. Кожна травичка на своєму корені *росте*.

2. Золотими хлібами *дзвенить* українська земля.

3. Правда кривду *переважає*.

9 варіант

1. Розкрити значення термінів: минулий час, безособові дієслова.
2. Описати значення й морфологічні показники дійсного способу.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „визволити”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:

Шумить Дніпро, *чорніють* кручі,

В граніт холодний б'є прибій.

10 варіант

1. Розкрити значення термінів: майбутній час, категорія виду.
2. Описати значення й морфологічні показники умовного способу.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „їхати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. Книга *вчить*, як на світі *жить*.
 2. Один цвіт *не робить* вінка.

11 варіант

1. Розкрити значення термінів: теперішній час, категорія особи.
2. Описати значення й морфологічні показники наказового способу.
3. Утворити всі можливі часові форми дієслова „захищати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. *Не підливай* масла у вогонь.
 2. На те коня *кують*, щоб *не спотикався*.

12 варіант

1. Розкрити значення термінів: наказовий спосіб, категорія виду.
2. Описати значення й вживання теперішнього часу.
3. Утворити всі можливі способові форми дієслова „співати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. *Плекаймо* в серці кожне гроно,
прозоре диво калинове.
 2. Грім *гримить* – хліб *буде родить*.

13 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія часу, аспектологія.
2. Описати значення й вживання минулого часу.
3. Утворити всі можливі способові форми дієслова „вітати”.
4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:
 1. Минувши поле золоте,

До річки пісня *долітає*.

2. *Посій у пору, будеш мати зерна гору.*

14 варіант

1. Розкрити значення термінів: категорія способу, безособові дієслова.

2. Описати значення й вживання майбутнього часу.

3. Утворити всі можливі способові форми дієслова „вшановувати”.

4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:

1. *Шануй сам себе, шануватимуть і люди тебе.*

2. *Вовка ноги годують.*

15 варіант

1. Розкрити значення термінів: двовидові дієслова, майбутній час.

2. Описати систему часових форм дієслова.

3. Утворити всі можливі способові форми дієслова „вчити”.

4. Визначити вид, спосіб, час й особу виділених дієслів:

1. Де вам, друзі, *траплялось*,

Щоб од міста, села

Три ріки *розливалось*

З одного джерела?

2. *Бережи* честь змолodu.

16 варіант

1. Описати особливості активних дієприкметників минулого часу.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Споконвіку цю землю батьки і діди *берегли*,

Рятували її від негоди та злого заброди.

3. Підібрати прислів'я чи приказку з дієприслівником і виконати його повний морфологічний аналіз.

17 варіант

1. Описати особливості пасивних дієприкметників теперішнього і минулого часу.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Подивися на рослину:

Кожну квітку і травину

Криє божая сльозинка –

Діамантова росинка.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприслівником і виконати його повний морфологічний аналіз.

18 варіант

1. Описати прислівникові ознаки дієприслівника.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Вовка *боятися* – в ліс *не ходити*.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

19 варіант

1. Описати особливості дієприслівника як форми дієслова.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Хто чисте сумління *має*, спокійно спати *лягає*.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

20 варіант

1. Описати дієслівні ознаки дієприслівника.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Материн гнів, як весняний сніг: рясно *випаде*, та скоро *розтане*.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

21 варіант

1. Описати власні дієприслівникові ознаки.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Хто *пише* та *малює*, той діток своїх годує.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

22 варіант

1. Описати особливості дієслівних форм на -но, -то.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Хто чисте сумління *має*, спокійно *спати* лягає.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприслівником і виконати його повний морфологічний аналіз.

23 варіант

1. Описати зміст графеми „перехідність/неперехідність”.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Треба *нахилитися*, щоб з криниці води *напитися*.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприслівником і виконати його повний морфологічний аналіз.

24 варіант

1. Описати формальні показники перехідних і неперехідних дієслів.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Чи здатна *розгулятися* бездуховність,

Якщо в душі *цвіте* віків любов?

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

25 варіант

1. Описати синтаксичні особливості перехідних дієслів.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Сій вчасно – вродить рясно.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

26 варіант

1. Описати теорію категорії стану за В.Виноградовим.
2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Шумить Дніпро, *чорніють* кручі,

В граніт холодний б'є прибій.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

27 варіант

1. Описати визнані недоліки Виноградівської теорії категорії стану.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Горнуйсь до тебе, Україно,

Щоб нас ніхто *не роз'єднав*.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

28 варіант

1. Описати особливості двостанових й одностанових дієслів.

2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Станем, браття, всі за волю

Від Сяну до Дону.

В ріднім краю *панувати*

Не дамо нікому...

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприслівником і виконати його повний морфологічний аналіз.

29 варіант

1. Описати дієслівні ознаки дієприкметника.
2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Ходить кіт по горі,
Носить сон в рукаві.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприслівником і виконати його повний морфологічний аналіз.

30 варіант

1. Описати дієслівні ознаки дієприслівника.
2. Визначити стан і перехідність дієслів:

Я в роки дитинства, бувало,
Читати любив цілу ніч.

3. Підібрати строфу віршованого твору (або прислів'я чи приказку) з дієприкметником і виконати його повний морфологічний аналіз.

Прислівник. Станівник. Модальник

1 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Де оре сошка, там хліба *трошки*.

2 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Сій *вчасно* – вродить рясно.

3 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Сій *вчасно* – вродить *рясно*.

4 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Взимку сонце крізь плач сміється.

5 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:

Бережи честь *змолоду*.

6 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Доброму *скрізь* добре.

7 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Доброму *скрізь* *добре*.

8 варіант

Говори *мало*, слухай багато, а думай ще більше.

9 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Говори мало, слухай *багато*, а думай ще більше.

10 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Говори мало, слухай багато, а думай ще *більше*.

11 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Краще недоговорити, ніж переговорити.

12 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Умій *вчасно* сказати і вчасно замовкнути.

13 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Рана загоїться, але слово – *ніколи*.

14 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Слово – не стріла, а *глибше* ранить.

15 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
І від солодких слів буває *гірко*.

16 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Любо в гаю соловейко виспівує...

17 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Уже й за уроки сідати *пора*.

18 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Любіть Україну у сні й *наяву*...

19 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Споконвіку пам'ятайте про свою країну...

20 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Як *любо* тут,
Як *славно* жить –
Серед цієї вроди.

21 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Як *любо* тут,
Як *славно* жить –
Серед цієї вроди.

22 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
М'яко стеле, та твердо спати.

23 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
М'яко стеле, та *твердо* спати.

24 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Потрібно учитися – *завжди* пригодиться.

25 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Краще нині горобець, як узавтра голубець.

26 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Краще *нині* горобець, як узавтра голубець.

27 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Краще нині горобець, як *узавтра* голубець.

28 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Восени багач, а навесні прохач.

29 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Восени багач, а *навесні* прохач.

30 варіант

Виконати морфологічний аналіз виділеного слова:
Де не є добре, вдома *краще*.

Службові частини мови. Вигук

1 варіант

1. Описати категоріальне значення прийменника.
2. Подати особливості й приклади простих сполучників.
3. Описати морфологічні ознаки часток.
4. Навести приклади питомих і запозичених вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Горнуйсь *до* тебе, Україно,
Як син до матері горнуйсь.

2 варіант

1. Описати особливості первинних прийменників.
2. Подати особливості й приклади складних сполучників.
3. Описати синтаксичні властивості часток.
4. Навести приклади емоційних і спонукальних вигуків.

5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Не той урожай, що на полі, *а* той, що *в* коморі.

3 варіант

1. Описати категоріальне значення частки.
2. Подати особливості й приклади складених сполучників.
3. Описати особливості походження вторинних прийменників.
4. Навести приклади емоційних та етикетних вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Світ *не без* добрих людей.

4 варіант

1. Описати категоріальне значення сполучника.
2. Подати особливості й приклади первинних прийменників.
3. Описати особливості членованих і нечленованих часток.
4. Перерахувати синтаксичні властивості вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
О, мамо, *о*, мамо, ми всі пам'ятаєм,
Що в кожного з нас ти одна і свята.

5 варіант

1. Розкрити категоріальне значення прийменника.
2. Подати особливості й приклади повторюваних і парних сполучників.
3. Описати класифікацію часток за частиномовною співвіднесеністю.
4. Перерахувати граматичні ознаки вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
О, мамо, *о*, мамо, ми всі пам'ятаєм,
Що в кожного з нас ти одна і свята.

6 варіант

1. Розкрити особливості категоріального значення вигука.
2. Описати особливості й подати приклади темпоральних прийменників.

3. Описати морфологічні ознаки сполучників.
4. Подати особливості й приклади формотвірних часток.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

О слів жорстока і солодка влада!

Не опечись на їхньому вогні...

7 варіант

1. Охарактеризувати причинові, цільові, умовні й допустові прийменники.
2. Описати особливості сурядних сполучників, перерахувати їх різновиди.
3. Подати морфологічні ознаки часток.
4. Описати категоріальне значення звуконаслівальних слів.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

О слів жорстока і солодка влада!

Не опечись на їхньому вогні...

8 варіант

1. Охарактеризувати семантично послаблені прийменники.
2. Описати особливості й навести приклади єднальних сполучників.
3. Описати заперечні частки.
4. Перерахувати характерні риси звуконаслідувальних слів.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Або рибку їсти, або на дно сісти.

9 варіант

1. Охарактеризувати стверджувальні й заперечні частки.
2. Описати особливості й навести приклади протиставних сполучників.
3. Подати особливості вторинних прийменників.
4. Охарактеризувати етикетні вирази.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Порожній млин і без вітру меле.

10 варіант

1. Охарактеризувати вигук як особливу частину мови.
2. Описати особливості й навести приклади первинних прийменників.
3. Охарактеризувати прості і складні сполучники.
4. Подати особливості питальних часток.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Чує дзвін, *та* не знає, *звідки* він.

11 варіант

1. Охарактеризувати прийменник як частину мови.
2. Описати особливості й навести приклади протиставних сполучників.
3. Описати особливості підсилювальних і видільних часток.
4. Проаналізувати морфологічні ознаки вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
1. *Не* підливай масла у вогонь.

12 варіант

1. Розкрити значення термінів: вигук, звуконаслідування.
2. Описати й навести приклади спонукальних, вірогідних і вказівних часток.
3. Охарактеризувати розділові сполучники.
4. Висвітлити синтаксичні властивості прийменника.
3. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Вмішалася, *як* середа *в* тиждень.

13 варіант

1. Розкрити основні функції часток.
2. Описати особливості апелятивних вигуків.
3. Охарактеризувати градаційні, приєднувальні й пояснювальні сполучники.
4. Подати морфологічні властивості прийменників.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

1. Минувши поле золоте,
До річки пісня долітає.
2. Голова – добре, *а* дві – краще.

14 варіант

1. Розкрити синтаксичні властивості сполучників.
2. Описати поділ часток за будовою.
3. Охарактеризувати просторові прийменники.
4. Проаналізувати особливість лексичного значення вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
У вагоні задуха, хоч надворі й зима.

15 варіант

1. Розкрити особливості підрядних сполучників.
2. Описати характерні ознаки звуконаслідувальних слів.
3. Охарактеризувати відзайменникові, відприслівникові та віддієслівні частки.
4. Подати характеристику часових прийменників.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Де вам, друзі, траплялось,
Щоб од міста, села
Три ріки розливалось
З одного джерела?

16 варіант

1. Розкрити категоріальне значення прийменника.
2. Описати морфологічні ознаки сполучників.
3. Подати характеристику відприкметникових, відіменникових та віддієслівних часток.
4. Описати поділ вигуків за звуковим складом.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Споконвіку цю землю батьки і діди берегли,
Рятували її від негоди *та* злого заброди.

17 варіант

1. Розкрити особливості причинових і часових сполучників.
2. Описати характерні особливості прийменника як частини мови.
3. Охарактеризувати членовані й нечленовані частки.
4. Перерахувати морфологічні ознаки вигука.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Подивися *на* рослину:

Кожну квітку *і* травину

Криє божая сльозинка –

Діамантова росинка.

18 варіант

1. Розкрити особливості емоційних і спонукальних вигуків.
2. Описати характерні особливості причинових, цільових й умовних прийменників.
3. Охарактеризувати основні функції сполучників.
4. Проаналізувати особливості формотвірних часток.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Мудрий ніхто *не* вродився, *а* навчився.

19 варіант

1. Розкрити особливості заперечних часток.
2. Описати основні синтаксичні властивості вигуків.
3. Охарактеризувати наслідкові, умовні й допустові сполучники.
4. Проаналізувати семантично послаблені прийменники.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Як страшно це – води *не* скуштувати.

20 варіант

1. Розкрити категоріальне значення вигука.
2. Описати й навести приклади вторинних прийменників.
3. Охарактеризувати розділові сполучники.
4. Описати характерні ознаки стверджувальних, питальних і підсилювальних часток.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Материн гнів, як весняний сніг: рясно випаде, *та* скоро розтане.

21 варіант

1. Розкрити категоріальне значення сполучника.
2. Описати характерні особливості й навести приклади первинних прийменників.
3. Подати морфологічні ознаки часток.
4. Охарактеризувати спонукальні й апелятивні вигукі.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Ей, я лиха *не* боюся.

22 варіант

1. Розкрити категоріальне значення прийменника.
2. Описати особливості первинних вигуків.
3. Охарактеризувати заперечні частки.
4. Проаналізувати розділові сполучники.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Наді мною в'ються хмари, *як над* чайкою орли.

23 варіант

1. Розкрити категоріальне значення частки.
2. Описати особливості сурядних сполучників.
3. Навести приклади багатозначності прийменника.
4. Охарактеризувати семантичну специфіку вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
- *Ой!* – скрикнув Остап, схопився *за* груди.

24 варіант

1. Розкрити граматичні особливості вигуків.
2. Охарактеризувати видільні, спонукальні й вірогідні частки.
3. Описати особливості підрядних сполучників.
4. Навести приклади багатозначності прийменників.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:
Чи здатна розгулятись бездуховність,
Якщо в душі цвіте віків любов?

25 варіант

1. Розкрити морфологічні властивості прийменників.
2. Описати особливості складених сполучників.
3. Охарактеризувати формотвірні частки.
4. Навести приклади багатозначності вигука.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Пролетіли роки, *ніби* білі лелеки
Від того озеречка, від моєї ріки...

26 варіант

1. Розкрити семантичні особливості звуконаслідувальних слів.
2. Описати особливості стверджувальних і питальних часток.
3. Охарактеризувати прийменник як частину мови.
4. Проаналізувати особливості повторюваних і парних сполучників.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Одним пальцем *і* голки *не* вдержиш.

27 варіант

1. Охарактеризувати частки за хронологічною ознакою.
2. Описати особливості градаційних, пояснювальних і преднувальних сполучників.
3. Охарактеризувати семантично послаблені прийменники.
4. Проаналізувати особливості емоційних й етикетних вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Горнуй *до* тебе, Україно,
Щоб нас ніхто не роз'єднав.

28 варіант

1. Розкрити особливості частки як частини мови.
2. Описати похідні вигуки.
3. Охарактеризувати синтаксичні властивості сполучників.
4. Навести приклади багатозначності прийменника.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Не проси літа довгого, а проси теплого.

29 варіант

1. Розкрити морфологічні властивості прийменника.
2. Описати особливості простих, складних і складених сполучників.
3. Охарактеризувати частки за частиномовною співвіднесенністю.
4. Навести приклади багатозначності вигуків.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Авжеж, такий у нас ведеться звичай.

30 варіант

1. Розкрити особливості членованих і нечленованих часток.
2. Описати особливості одиничних, повторювальних і парних сполучників.
3. Охарактеризувати категоріальне значення прийменника.
4. Проаналізувати поділ вигуків за походженням.
5. Виконати морфологічний аналіз виділених слів:

Що за звичка у тебе!

**ТЕМАТИЧНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ
ДО КРЕДИТУ 1**

Тема: Граматика. Морфеміка і словотвір

Варіант 1

Тестові завдання

1. Похідну основу мають слова

- а) весняний, власник;
- б) дощ, небо;
- в) стіл, трава.

2. Слово *розицедритися* складається з

- а) п'яти морфем;
- б) чотирьох морфем;
- в) трьох морфем.

3. Опрощення відбулося у слові

- а) жир;
- б) книжка;
- в) лісник.

4. Усі слова належать до одного словотвірного типу у варіанті

- а) націоналіст, національний, націоналістичний;
- б) поляк, дивак, рибак;
- в) болгарин, татарин, осетин.

5. Яке слово утворилося суфіксальним способом?

- а) завтрашній;
- б) приїхати;
- в) листоноша.

6. Зв'язками між словами, що виражаються формальними засобами й відображають стосунки між фактами дійсності, є:

- а) граматичне значення;
- б) граматична форма;
- в) граматична категорія;
- г) морфологічна парадигма;
- д) лексичне значення.

7. Упорядкована сукупність граматичних форм слова називається

- а) граматичною категорією;
- б) морфологією;
- в) граматичним значенням;
- г) морфологічною парадигмою;
- д) граматиною.

8. Традиційною в українському мовознавстві є класифікація частин мови на:

- а) повнозначні, службові і вигук;

- б) повнозначні і службові;
- в) повнозначні і неповнозначні;
- г) самостійні і несамостійні;
- д) морфологічні і неморфологічні.

9. Скільки частин мови виділив В.В.Виноградов?

- а) 5;
- б) 7;
- в) 10;
- г) 8;
- д) 3.

10. Першим висунув принцип семантичної класифікації частин мови

- а) В.В.Виноградов;
- б) Л.В.Щерба;
- в) О.О.Потебня;
- г) О.О.Шахматов;
- д) П.Ф.Фортунатов.

Практичні завдання

1. Виконати морфемний аналіз слів *безкультурний, усміхатись, чорнобривці*.
2. Виконати словотвірний аналіз слів *відпочинок, листоноша, приручити*.

Варіант 2

1. Непохідну основу мають слова

- а) зима, лісник;
- б) сестра, наказ;
- в) дощ, дуб.

2. З шести морфем складається слово

- а) пречудовий;
- б) осміхатися;

в) приручити.

3. Ускладнення відбулося у слові

а) глобус;

б) аптекар;

в) весна.

4. Суфіксально-префіксальним способом утворилося слово

а) веселитися;

б) осміхатися;

в) приручити.

5. Усі слова належать до одного словотвірного ряду у варіанті

а) соціаліст, комуніст, федераліст;

б) сенат, сенатор, сенаторство;

в) співець, молодець, горобець.

6. Найголовнішою диференціальною ознакою самостійних і службових слів є

а) відсутність чи наявність у слові лексичного значення;

б) функція головного чи другорядного члена речення;

в) здатність чи нездатність слова бути членом речення або стати реченням;

г) відсутність чи наявність у слові граматичного значення;

д) здатність чи нездатність слова відмінюватись.

7. Найвищим рівнем абстракції й узагальнення характеризується

а) граматична категорія;

б) граматичне значення;

в) граматична форма;

г) морфологічна парадигма;

д) жоден з цих термінів.

8. На думку В.В.Виноградова, за межами частин мови перебувають:

- а) іменники;
- б) дієслова;
- в) лише вигуки;
- г) модальні слова, частки мови і вигуки;
- д) прислівники і слова категорії стану.

9. Сучасна традиція граматики виділяє:

- а) 10 частин мови;
- б) 8 частин мови;
- в) 9 частин мови;
- г) 7 частин мови;
- д) 12 частин мови.

10. Найдетальніше морфологічну класифікацію частин мови опрацював

- а) В.В.Виноградов;
- б) П.Ф.Фортунатов;
- в) Л.В.Щерба;
- г) М.В.Ломоносов;
- д) О.О.Шахматов.

Практичні завдання

1. Виконати морфемний аналіз слів *надлишковий, доброзичливість, одружитися*.
2. Виконати словотвірний аналіз слів *виліт, заспівати, лісостеповий*.

ДО КРЕДИТУ 2

Тема: Іменник

Варіант 1

Тестові завдання:

1. У якому варіанті всі іменники є абстрактними?

- а) степ, рослина, радість;
- б) чесність, лихо, хрестини;
- в) доброта, день, студентство;

г) щастя, вибори, дівчина;

д) вітер, дерево, тварина.

2. У якому варіанті всі іменники є збірними?

а) юнь, козацтво, вишняк;

б) група, колектив, солдатня;

в) піхота, каміння, рослина;

г) рідня, комісія, людина;

д) череда, купа, школа.

3. У якому варіанті всі загальні назви походять від власних?

а) мерседес, телевізор, макіяж;

б) рентген, галіфе, вольт;

в) форд, генерал, учитель;

г) маузер, фріц, олівець;

д) кулон, купон, картон.

4. У якому варіанті всі іменники є істотами?

а) Ірина, ромашка, бібліотекар;

б) заєць, дуб, людина;

в) військо, дітвора, молодь;

г) буря, інститут, студентство;

д) лікар, валет, Мавка.

5. У якому варіанті всі іменники є речовинними?

а) молоко, книга, цукор;

б) ячмінь, золото, пісок;

в) шипшина, хліб, стіл;

г) пшоно, мідь, сніжинка;

д) полотно, масло, квітка.

6. Вказати ряд, у якому знаходяться лише іменники чоловічого роду:

а) аташе, здоровило, козаченько;

б) какао, суміш, верф;

- в) батько, плечисце, ручисько;
- г) кенгуру, кіно, драже;
- д) таксі, какаду, голосисце.

7. У якому варіанті всі іменники вживаються тільки в однині?

- а) Черкаси, дівчина, прапор;
- б) країна, слово, доброта;
- в) чорнило, молодь, кохання;
- г) книга, Світлана, крупа;
- д) жито, хліб, тварина.

8. У якому варіанті всі іменники мають форму лише множини?

- а) селянство, граблі, листя;
- б) ревності, надра, студентство;
- в) Карпати, мошкара, хрестини;
- г) канікули, дрова, заздрість;
- д) терези, радості, щирість.

9. У якому варіанті всі невідмінювані іменники належать до середнього роду?

- а) резюме, таксі, драже;
- б) ескімо, пенсне, аташе;
- в) поні, маестро, какао;
- г) салямі, колібрі, кіно;
- д) турне, шосе, фламінго.

10. Категорія роду іменника є

- а) зумовленою іншими словами у реченні;
- б) залежною;
- в) словозмінною;
- г) незалежною;
- д) постійною лише для деяких іменників.

11. У якому варіанті всі іменники належать до третьої відміни?

- а) мідь, мати, гілля;
- б) ніч, піч, калач;
- в) земля, хвороба, рослина;
- г) сталь, піч, жовч;
- д) любов, теля, сестра.

12. Іменники яких відмін не мають поділу на групи?

- а) третьої і четвертої;
- б) першої і другої;
- в) тільки другої;
- г) тільки четвертої;
- д) усі відміни поділяються на групи.

13. У якому з рядків в іменниках першої відміни відбувається чергування приголосних г, к, х у давальному й місцевому відмінках однини?

- а) бік, горох, вік, круг, плуг;
- б) нога, рука, муха, тривога;
- в) кожух, хвалько, берег, собака, невдаха;
- г) гріх, береза, подруга, поверх;
- д) порошок, рік, хустка, коза.

14. У якому варіанті всі іменники мають закінчення -у, -ю в родовому відмінку однини?

- а) телевізор, універсам, карбованець;
- б) метр, конфлікт, засць;
- в) мед, номер, студент;
- г) учитель, магазин, ліс;
- д) інститут, відпочинок, роман.

15. Який відмінок може означати об'єкт дії, засіб дії, місце дії, час дії і атрибутивність?

- а) родовий;

- б) давальний;
- в) місцевий;
- г) орудний;
- д) знахідний.

Практичні завдання:

1. Виконайте повний морфологічний аналіз іменників із поданих прислів'їв та приказок:

Взимку сонце крізь плач сміється.
Де лелека водиться, там щастя родиться.
У вересні ложка води робить два болота.

Варіант 2

1. У якому варіанті всі іменники є абстрактними?

- а) щедрість, турбота, рослина;
- б) радість, заручини, агітація;
- в) доброта, крадіжка, студентство;
- г) повага, степ, тварина;
- д) вік, Миколаїв, читання.

2. У якому варіанті всі іменники є збірними?

- а) рота, команда, народ;
- б) група, сніг, солдатня;
- в) малеча, каміння, книга;
- г) гарбузиння, професура, колосся;
- д) череда, ліс, школа.

3. У якому варіанті всі загальні назви походять від власних?

- а) геркулес, телевізор, макіяж;
- б) дружина, галіфе, вольт;
- в) мерседес, генерал, учитель;
- г) камелія, фріц, олівець;
- д) ампер, бойкот, памфлет.

4. У якому варіанті всі іменники є істотами?

- а) Олексій, троянда, заєць;
- б) лисиця, дуб, людина;
- в) студентство, народ, молодь;
- г) мрець, теля, туз;
- д) лікар, брат, дівтора.

5. У якому варіанті всі іменники є речовинними?

- а) молоко, бензин, цукор;
- б) ячмінь, хлібина, сніжинка;
- в) шипшина, дуб, мошकारа;
- г) пшоно, мідь, біднота;

6. Вказати ряд, у якому знаходяться лише іменники чоловічого роду:

- а) аташе, лишенько, козаченько;
- б) чудисько, суміш, верф;
- в) батько, плечище, таксі;
- г) кенгуру, місяченько, чубисько;
- д) здобич, какаду, голосище.

7. У якому варіанті всі іменники вживаються тільки в однині?

- а) золото, комашня, журба;
- б) країна, годинник, доброта;
- в) вибори, молодь, кохання;
- г) дрова, Світлана, крупа;
- д) папір, граблі, тварина.

8. У якому варіанті всі іменники мають форму лише множини?

- а) селянство, двері, листя;
- б) ревності, пильність, студентство;
- в) Суми, вино, хрестини;
- г) ворота, дебати, заздрості;
- д) книги, радості, щирість.

9. У якому варіанті всі невідмінювані іменники належать до чоловічого роду?

- а) купе, таксі, драже;
- б) колібрі, портьє, аташе;
- в) поні, авеню, какао;
- г) турне, колібрі, кіно;
- д) ампула, шосе, фламінго.

10. Категорія роду іменника є

- а) словозмінною;
- б) залежною;
- в) зумовленою іншими словами у речені;
- г) незалежною;
- д) постійною лише для деяких іменників.

11. У якому варіанті всі іменники належать до другої відміни?

- а) сонце, мати, дерево;
- б) каменярь, батько, день;
- в) лоша, плем'я, теля;
- г) сталь, піч, жовч;
- д) будинок, здобич, олень.

12. Іменники яких відмін не мають поділу на групи?

- а) першої і другої;
- б) третьої і четвертої;
- в) тільки другої;
- г) усі відміни поділяються на групи;
- д) тільки четвертої.

13. У якому рядку в усіх іменниках третьої відміни в орудному відмінку продовжуються м'які приголосні?

- а) тінь, синь, міць, мідь;
- б) зелень, честь, кров, віддаль;
- в) ніч, даль, користь, любов;

- г) мазь, мораль, мужність, піч;
- д) зустріч, акварель, заздрість, верф.

14. У якому варіанті всі іменники мають закінчення -а, -я в родовому відмінку однини?

- а) сюжет, універсам, карбованець;
- б) місяць, півень, футбол;
- в) метр, відмінок, студент;
- г) образ, роман, ліс;
- д) інститут, іспит, вівторок.

15. Який відмінок може означати прямий об'єкт в безприйменикових конструкціях, непрямий об'єкт в прийменникових конструкціях, різні обставини в безприйменникових і прийменникових конструкціях?

- а) родовий;
- б) давальний;
- в) місцевий;
- г) орудний;
- д) знахідний.

Практичні завдання:

1. Виконайте повний морфологічний аналіз іменників із поданих прислів'їв та приказок:

Найдорожча пісня, з якою мати колисала.

Як у травні дощ надворі, то восени хліб у коморі.

Одна бджола мало меду наносить.

ДО КРЕДИТУ 3

Тема: Прикметник. Числівник. Займенник

Варіант 1

Тестові завдання:

1. У якому варіанті всі прикметники є якісними?

- а) зелений, металевий, морський;

- б) сивий, добрий, глухий;
- в) степовий, новий, довгий;
- г) мамин, батьківський, Оленчин;
- д) червоний, золотий, гарний.

2. У якому варіанті всі прикметники можуть мати коротку форму?

- а) здоровий, добрий, мамин;
- б) новий, маленький, сестрин;
- в) живий, зелений, ладний;
- г) повний, сніговий, дрібний;
- д) могутній, дивний, віршований.

3. Прикметники якого лексико-граматичного розряду називають ознаку опосередковано, через відношення до іншого предмета, явища чи поняття і певні зв'язки з ними?

- а) присвійні;
- б) прикметники всіх розрядів;
- в) якісні;
- г) відносні;
- д) прикметники жодного розряду.

4. У якому варіанті правильно утворені ступені порівняння?

- а) найрозумніший, здоровіший, найменш вдалий;
- б) найбільш кращий, довший, менш чесний;
- в) вищий, більш розумніший, найвсеосяжний;
- г) більш добріший, найменш упевненіший, більший;
- д) сумніший, більш сумніший, найбільш сумніший.

5. За допомогою префікса -най-, який приєднується до форм прикметників вищого ступеня, утворюється

- а) складена форма найвищого ступеня;
- б) проста форма вищого ступеня;

- в) складена форма вищого ступеня;
- г) проста форма найвищого ступеня;
- д) будь-яка форма найвищого ступеня.

6. Які форми числівника сім в орудному відмінку є правильними?

- а) сьома, сьомома;
- б) сьома, сімома;
- в) сіма, сімома;
- г) семи;
- д) на семи.

7. На які розряди за значенням поділяються кількісні числівники?

- а) якісні, відносні, присвійні;
- б) прості, складні і складені;
- в) збірні й абстрактні;
- г) власне кількісні, збірні, дробові, неозначено-кількісні;
- д) цілі, дробові, збірні.

8. На базі якої ознаки традиційне мовознавство виділяє числівник в окрему частину мови?

- а) граматичної;
- б) семантичної;
- в) синтаксичної;
- г) стилістичної;
- д) фонетичної.

9. У якому рядку всі числівники є складними?

- а) два, шестеро, мільйон;
- б) двоє, півтора, трійко;
- в) півтори, сто, сорок;
- г) шістдесят, півторасти, обидві;
- д) сто, двісті, півтора.

10. У якому рядку всі числівники є збірними?

- а) обидва, двійко, два, двоєчко;
- б) обидва, обидві, обоє, двоє;
- в) обидві, дві, двоє, двійко;
- г) обидві, дві, двійко, два;
- д) в усіх рядках усі числівники є збірними.

11. Займенник сам, весь та інший належать до

- а) вказівних;
- б) неозначених;
- в) означальних;
- г) особових;
- д) присвійних.

12. Яку форму має займенник мій у давальному відмінку?

- а) моєму;
- б) мойому;
- в) моїму;
- г) мені;
- д) мого.

13. У якому рядку всі займенники належать до розряду вказівних?

- а) цей, всякий, я, кожний;
- б) оцей, той, такий, стільки;
- в) такий, будь-який, цей, наш;
- г) сей, сам, такий, мій;
- д) я, ми, ти, ви, вони.

14. Хто з учених не вважав займенники самостійною частиною мови?

- а) О.М.Пешковський;
- б) О.О.Шахматов;
- в) .А.Булаховський;
- г) В.О.Горпинич;

д) М.Я.Плющ.

15. За співвідношенням з іншими частинами мови займенники поділяються на такі тематичні класи:

- а) іменні і дієслівні;
- б) іменникові, прикметникові і службові;
- в) іменникові, прикметникові, числівникові і прислівникові;
- г) іменникові і неіменникові;
- д) самостійні і службові.

Практичні завдання:

1. Виконати морфологічний аналіз 2 прикметників на вибір із поданого уривка:

Мово моя українська –
Батьківська, материнська,
Рідна мені до болю,
Дужий я із тобою!

(В.Бичко)

2. Виконати морфологічний аналіз числівників із прислів'я:
За одного вченого дають десять невчених

3. Виконати морфологічний аналіз 2 займенників на вибір із загадки:

Він після речення, цитати
вмостився, схожий на гачок.
Всіх нас примушує питати,
а сам ні пари з уст – мовчок.

Варіант 2

Тестові завдання:

1. У якому варіанті всі прикметники є відносними?

- а) завтрашній, металевий, морський;
- б) сивий, чемний, глухий;
- в) чесний, новий, довгий;
- г) мамин, сестрин, Наталчин;

д) червоний, золотий, міський.

2. У якому варіанті всі прикметники можуть мати коротку форму?

а) здоровий, студентський, мамин;

б) новий, хитрий, сестрин;

в) живий, добрий, ладний;

г) повний, сніговий, дрібний;

д) могутній, дивний, дерев'яний.

3. Прикметники якого лексико-граматичного розряду здатні сполучуватися з прислівниками міри і ступеня?

а) присвійні;

б) прикметники всіх розрядів;

в) якісні;

г) відносні;

д) прикметники жодного розряду.

4. У якому варіанті правильно утворені ступені порівняння?

а) найрозумніший, більш розумніший, менш розумніший;

б) найбільш кращий, довший, менш чесний;

в) вищий, менш високий, найбільш високий;

г) більш добріший, найменш упевненіший, більший;

д) сумніший, якнайсумний, найбільш сумніший.

5. Шляхом додавання прислівників більш, менш до прикметників у нульовій формі ступеня утворюється

а) складена форма найвищого ступеня;

б) проста форма вищого ступеня;

в) складена форма вищого ступеня;

г) проста форма найвищого ступеня;

д) будь-яка форма найвищого ступеня.

6. Яка з форм числівника п'ятдесят в родовому відмінку є правильною?

- а) п'ятдесят;
- б) п'ятидесяти;
- в) п'ятьохдесятьох;
- г) п'ятдесяти;
- д) п'ятидесятьох.

7. На які розряди за значенням поділяються кількісні числівники?

- а) прості, складні і складені;
- б) якісні, відносні, присвійні;
- в) цілі, дробові, збірні;
- г) власне кількісні, збірні, дробові, неозначено-кількісні;
- д) збірні й абстрактні.

8. Хто з мовознавців не вважає числівник окремою частиною мови?

- а) О.М.Пешковський;
- б) А.П.Грищенко;
- в) К.Г.Городенська;
- г) М.Я.Плющ;
- д) В.О.Горпинич.

9. У якому рядку всі числівники є складними?

- а) два, шестеро, сімнадцять;
- б) двоє, півтора, двадцять;
- в) три десятих, сто, сорок;
- г) сімдесят, півтораєста, обидва;
- д) шістнадцять, сорок один, півтора.

10. У якому рядку всі числівники є неозначено-кількісними?

- а) дехто, декілька, чимало;
- б) скільки, мало, дещо;
- в) немало, декілька, ніякий;
- г) кількадесят, декілька, кількасот;

д) багато, дуже, чимало.

11. Займенники свій, їхній, наш належать до

- а) вказівних;
- б) неозначених;
- в) означальних;
- г) особових;
- д) присвійних.

12. Яку форму має займенник чий у родовому відмінку?

- а) чийого;
- б) чийому;
- в) чого;
- г) чиєму;
- д) чього.

13. У якому рядку всі займенники належать до розряду означальних?

- а) той, цей, всякий, кожний;
- б) оцей, той, такий, отакий;
- в) мій, твій, наш, ваш;
- г) кожен, весь, інший, сам;
- д) я, ми, ти, ви, вони.

14. Хто з учених не вважав займенники самостійною частиною мови?

- а) П.Ф.Фортунатов;
- б) В.О.Горпинич;
- в) Л.А.Булаховський;
- г) О.О.Шахматов;
- д) М.Я.Плющ.

15. За співвідношенням з іншими частинами мови займенники поділяються на такі тематичні класи:

- а) самостійні і службові;
- б) іменникові, прикметникові, числівникові і прислівникові;

- в) іменникові, прикметникові і службові;
- г) іменникові і неіменникові;
- д) іменні й дієслівні.

Практичні завдання:

1. Виконати морфологічний аналіз 2 прикметників на вибір із поданого уривка:

Мово моя українська –
Батьківська, материнська,
Рідна мені до болю,
Дужий я із тобою!
(В.Бичко)

2. Виконати морфологічний аналіз числівників із прислів'я:
Семеро одного не ждуть

3. Виконати морфологічний аналіз 2 займенників на вибір із загадки:

Спішу до неї, мов лелека,
Простори кинувши до ніг.
Несу любов свою здалека,
яку назавжди я зберіг.

ДО КРЕДИТУ 4

Тема: Дієслово

І варіант

Тестові завдання

- 1. У якому рядку всі дієслова минулого часу доконаного виду?**

- А) виконав, збудував, захищав, зтягнув, доніс;
- Б) закутав, наколотив, розкидав, знаходив, навів;
- В) зашумів, розлюбив би, підклеїв, зібрало, оновив;
- Г) здивував, привезла, відповіли, приніс, запалило.

- 2. У якому рядку всі дієслівні форми є незмінними?**

- А) милуватися, скопано, готуватися, знехтувати, принісши;
- Б) сміятись, розгорнути, зростаючи, зростаючі, вимитий;
- В) помити, помиті, здолавши, беручи, творити;
- Г) рвати, зараховано, зараховані, перемігши, стерти.

3. У якому рядку всі дієслова мають однакове граматичне значення способу?

- А) дзвонять, чуєш, здійснив би, повідомили, скаже;
- Б) виготовив, розрахуємось, будеш творити, зраджу, бережемо;
- В) зібралися, нашіптуєм, дорожчати, купатиметесь, замовив;
- Г) розрізняються, заспіваймо, сниться, серджусь, порють.

4. У якому рядку всі дієслова перехідні?

- А) читати книгу, дякувати матері, думати про батька, шити голкою, працювати з батьком;
- Б) чекати сестру, зрозуміти мене, бігти з братом, зруйнувати фортецю, нарвати квітів;
- В) оволодівати позицією, насипати борщу, прагнути миру, вимагати спокою, порівнятися з другом;
- Г) визволити місто, налити молока, любити маму, не шити сукні, рятувати людину.

5. У якому рядку всі дієслова мають граматичне значення другої особи множини?

- А) командуватиме, буде догоджати, зрозумійте, скачете, сполохаєте;
- Б) переведете, будете чекати, вишивати, робите, подорожуйте;
- В) донесете, донесіть, розтопчи, ходитимете, будете скакати;
- Г) ворушіться, веліть, будете аукати, сполохаєте, замітатимете.

Практичне завдання

1. Виконати морфологічний аналіз дієслів із поданих речень.

Гей, удармо в струни, браття, золотії. Сказав би словечко, так вовк недалечко. 4. Не кивай на сусіда, коли сам спиш до обіда.

II варіант

Тестові завдання

1. У якому рядку всі дієслова мають однакове граматичне значення виду?

- А) вечеряти, білити, гойдати, пекти, каркати;
- Б) забалакатися, висадити, викувати, закричати, цвісти;
- В) внести, спати, чистити, готувати, гукнути;
- Г) екзаменувати, афішувати, потребувати, знехтувати, піклуватись.

2. У якому рядку всі дієслова безособові?

- А) зітхає, буде пахнути, освіжить, світає, щастить;
- Б) таланило, не читається, сутеніє, розвиднілось, не спиться;
- В) жилося б, твориться, помиляється, змолоти, вечоріло;
- Г) смеркає, міркує, світало, світило, не спиться.

3. У якому рядку всі дієслова неперехідні?

- А) вітати ювіляра, купатися у морі, сісти до столу, іти лугом, знати з досвіду;
- Б) принести соломи, насипати борщу, надрукувати статтю, відкрити дужки, не підписати листа;
- В) гримати у двері, врятуватися від повені, знесилитись від вітру, ходити лісом, працювати мовчки;
- Г) не відчути болю, купити зошити, полетіти у прірву, готуватися до іспитів, рятувати людину.

4. У якому рядку всі дієслова мають однакове граматичне значення способу?

- А) дзвонять, чуєш, здійснив би, повідомили, скаже;
- Б) виготовив, розрахуємось, будеш творити, зраджу, бережемо;

- В) зібралися, нашіптуєм, дорожчати, купатиметесь, замовив;
Г) розрізняються, заспіваймо, сниться, серджусь, порють.

5. У якому рядку всі дієслова мають граматичне значення часу?

- А) згорів би, затихає, вечоріло, посаджу, завіз;
Б) писатимуть, схаменувся, сміються, спостерігаємо, досліджувати;
В) дякував, розумієш, думалося, будете радіти, згадуватиму;
Г) гукнув, крикну, шумить, допоможи, пришию.

Практичне завдання

1. Виконати морфологічний аналіз дієслів із поданих речень.
І риба співала б, коли б голос мала. Хоч би сова попід небом літала, та соколом не буде.

ДО КРЕДИТУ 5

Тема: Прислівник. Станівник. Модальник

І варіант

1. Написати твір-мініатюру на тему „Миколаїв незламний”, використовуючи не менше 5-ти прислівників, 5-ти станівників та 5-ти модальників.
2. Виконайте морфологічний аналіз 1 прислівника, 1 станівника і 1 модальника з твору.

II варіант

1. Написати твір-мініатюру на тему „Герой нашого міста”, використовуючи не менше 5-ти прислівників, 5-ти станівників та 5-ти модальників.
2. Виконайте морфологічний аналіз 1 прислівника, 1 станівника і 1 модальника з твору.

ДО КРЕДИТУ 6

Тема: Службові частини мови. Вигук

І варіант
Тестові завдання

1. Яка частина мови називається прийменником?

- А) незмінні службові слова, які служать для вираження синтаксичних відношень між словами;
- Б) службова частина мови, яка диференціює значення відмінкових форм;
- В) частина мови, за допомогою якої виявляються відношення між предметами і діями;
- Г) незмінна частина мови, за допомогою якої в реченні виражаються різні синтаксичні зв'язки між членами речення і словосполучення.

2. У якому рядку всі прийменники пишуться разом?

- А) незалежно/від, на/перед, з/під, за/ради, з/за;
- Б) по/між, згідно/з, під/час, в/продовж, з/поміж;
- В) в/наслідок, до/вкола, в/здовж, на/вколо, що/до;
- Г) за/для, відповідно/до, о/крім, по/за, з/метою.

3. У якому рядку всі сполучники сурядні?

- А) аби, для того щоб, як, начебто, якщо;
- Б) оскільки, що, щоб, й, та;
- В) а, але, або, чи, зате;
- Г) бо, однак, зате, проте, а.

4. У якому рядку всі частки модальні?

- А) навіть, б, невже, наче, лишень;
- Б) ні, ані, тільки, майже, чи;
- В) так, хай, невже, бодай, мовби;
- Г) як, годі, бодай, мовляв, егеж.

5. У якому рядку всі вигукі є спонукальними?

- А) ох! біда! Гей! Ей!;
- Б) досить! Гайда! Но! Геть!;
- В) ба! Боже! Тсс! Ану!;

Г) жах! Ну!киш! марш!

Практичне завдання

Виконати морфологічний розбір службових слів та вигуків:

Ах, хочеться скупатися у тім

Отецькім слові, слові золотім!

І хочеться, і прагнеться без тями

До цього слова припадуть устами.

Батьком-матір'ю не хвались, а хвались честю.

II варіант

Тестові завдання

1. Яка частина мови називається сполучником?

А) службова частина мови, яка служить для оформлення сурядних і підрядних зв'язків у реченні;

Б) незмінна службова частина мови, що не має чітко вираженого значення, а її значення виявляється тільки в контексті;

В) службові слова, які служать для оформлення синтаксичних зв'язків між членами речення і цілими реченнями;

Г) незмінна службова частина мови, що служить для поєднання слів, словосполучень і компонентів складного речення.

2. У якому рядку допущено помилку в правописі прийменників?

А) не зважаючи на, з метою, задля, посеред, з-поміж;

Б) внаслідок, з-перед, з-поза, з-поміж, заради;

В) поміж, окрім, навкруги, поруч з, із-за;

Г) з-посеред, з-над, незалежно від, за винятком, з-попід.

3. У якому рядку всі сполучники підрядні?

А) бо, тому що, оскільки, якби, дарма що;

Б) бо, то, коли, зате, як;

- В) мов, як, однак, начебто, ніби;
Г) хай, ні...ні, ледве, якщо, проте.

4. У якому рядку всі частки видільні?

- А) еге, хіба, мабуть, так;
Б) навіть, атож, десь, бодай;
В) тільки, лише, уже, хоча б;
Г) ген, годі, уже, ну, не.

5. У якому рядку всі вигукі є емоційними?

- А) ох! давай! Гей! Ей!;
Б) досить! Гайда! Но! Геть!;
В) ба! ух! жах! ой!;
Г) жах! Ну! киш! марш!

Практичне завдання

Виконати морфологічний розбір службових слів та вигуків:
„Ура! – гукнеш ти друзям неодмінно, -
Сьогодні з мови я дістав „відмінно”!”

Я дав би дві зими за одне літо.

То сніг, то завірюха, бо вже зима коло вуха.

**СХЕМИ І ПРИКЛАДИ СЛОВОТВІРНОГО Й
МОРФЕМНОГО АНАЛІЗУ СЛІВ**

Словотвірний аналіз

1. Записати слово і його початкову форму. Визначити частиномовну належність слова.
2. Дібрати мотивуюче слово.
3. Визначити твірну основу.
4. Визначити словотворчі афікси та їх вид.
5. Визначити спосіб творення слова.
6. Вказати на фonomорфологічні зміни (за їх наявності).

Приклади аналізу

1. Мужність; п.ф. – мужність – іменник.
2. Мужній.
3. Мужн-
4. Словотворчий афікс: суфікс -ість.
5. Спосіб творення – морфологічний; суфіксальний.

1. По-вашому; прислівник.
2. Ваш.
3. Ваш-.
4. Словотворчі афікси: префікс -по-, суфікс -ому.
5. Спосіб творення – морфологічний; префіксально-суфіксальний.

1. Пречудовий; п.ф. – пречудовий – прикметник.
2. Чудовий.
3. Чудов-.
4. Словотворчий афікс: префікс -пре-.
5. Спосіб творення – морфологічний; префіксальний.

1. Український; п.ф. – український – прикметник.
2. Україна.
3. Україн-.
4. Словотворчий афікс: суфікс -ськ-ий.
5. Спосіб творення: морфологічний; суфіксальний.

1. Виліт; п.ф. – виліт – іменник.
2. Вилітати.
3. Виліт-.
4. Словотворчий афікс: нульові суфікс -а, -ти.
5. Спосіб творення: морфологічний; безафіксний.
6. Усічення суфіксів; зміна наголосу.

1. Чорнобровий; п.ф. – чорнобровий – прикметник.
2. Чорні брови.
3. Чорн-, бров-.
4. Словотворчі афікси: інтерфікс -о-, флексія -ий.
5. Спосіб творення – морфологічний; основоскладання (основний), флексійний (допоміжний).
6. Інтерфіксація; зміна наголосу.

Морфемний аналіз

- 1.Записати слово.
- 2.Виділити морфеми (закінчення, основу, корінь, префікс, суфікс, інтерфікс, постфікс).
- 3.Охарактеризувати закінчення.
- 4.Проаналізувати основу (похідна чи непохідна; вільна чи зв'язана).
- 5.Підібрати спільнокореневі слова для обґрунтування кореня.
- 6.Охарактеризувати префікси (за умови їх наявності).
- 7.Охарактеризувати суфікси (за умови їх наявності).
- 8.Визначити інтерфікс, постфікс (за умови їх наявності).

Приклади аналізу

- 1.Підписатися.
- 2.Під – -префікс; -пис- корінь, -а- суфікс, -ти- суфікс, -ся- постфікс.
- 3.–.
- 4.Основа – похідна, вільна.
- 5.Корінь-пис- (писати, підпис, писака, письменник).
- 6.Префікс під- формотворчий, служить для утворення доконаного виду.
- 7.Суфікси: -а-дієслівний; -ти-інфінітивний.

8. Постфікс –ся служить для утворення зворотного стану дієслова.

1. Пречудовий.

2. Пре-префікс, чуд-корінь, -ов-суфікс, -ий-закінчення.

3. Закінчення -ий утворює форму чоловічого роду, називного відмінка однини прикметника.

4. Основа похідна, вільна.

5. Корінь -чуд- (чудо, чудовисько, чудеса, чудити, чудаки).

6. Префікс пре-словотворчий, вказує на перебільшення ознаки.

7. Суфікс -ов-прикметниковий, словотворчий.

СХЕМИ І ПРИКЛАДИ МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЧАСТИН МОВИ

Іменник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Початкова форма (називний відмінок однини).
4. Власна назва чи загальна.
5. Назва істоти чи неістоти.
6. Конкретний чи абстрактний іменник; збірний, речовинний чи одиничний.
7. Рід і показник.
8. Число і показник.
9. Відмінок, значення і показник.
10. Відміна і група.
11. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

Утоптала *стежечку* через яр... (Т. Шевченко).

1. Стежечку.
2. Іменник.
3. Початкова форма-стежечка.
4. Загальна назва.
5. Назва неістоти.
6. Конкретний.
7. Жіночий рід, показник – флексія -а.
8. Однина, показник – флексія -у.
9. Знахідний відмінок, показник – флексія -у; значення прямого об'єкта.
10. І відміна, тверда група.
11. Функція прямого додатка.

Прикметник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Початкова форма (називний відмінок однини).
4. Узагальнююче лексичне значення.
5. Розряд за значенням (якісний, відносний чи присвійний).
6. Ступінь порівняння (звичайна форма, вищий, найвищий) та засоби його вираження.
7. Форма за флексією: повна (стягнена, нестягнена) чи коротка.
8. Рід і засоби його вираження.
9. Число і засоби його вираження.
10. Відмінок і засоби його вираження.
11. Група за кінцевим приголосним основи (тверда чи м'яка).
12. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

Заступила чорна хмара та *білую* хмару (Т.Шевч.)

1. Білую.
2. Прикметник.
3. Початкова форма-білий.
4. Ознака за кольором.
5. Якісний.
6. Звичайна форма.
7. Повна нестягнена форма.
8. Жіночий рід, показник – флексія -ая.
9. Число – однина, показник – флексія -ую.
10. Знахідний відмінок, показник – флексія -ую.
11. Тверда група.
12. Виступає означенням.

Числівник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Початкова форма.
4. Розряд і група за значенням.
5. Група за будовою.
6. Рід, число (якщо наявні).
7. Відмінок і засіб його вираження.
8. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

Ти щаслива і вродлива, будеш жити *сімдесять* років...(І.С.Нечуй-Лев.).

1. Сімдесять. 2. Числівник. 3. Початкова форма – сімдесять. 4. Кількісний, власне кількісний. 5. Складний. 6. Категорії роду і числа відсутні. 7. Знахідний відмінок, засіб вираження – нульове закінчення. 8. Виступає обставиною часу.

Займенник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Початкова форма.
4. Лексико-граматичний розряд.
5. Розряд за співвідносістю з іншими частинами мови (іменниковий, прикметниковий, числівниковий).
6. Рід, особа; число, відмінок і показники.
7. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

В цьому саду я виросла...(Л.Кост.).

1. (В) цьому. 2. Займенник. 3. Початкова форма – цей. 4. Вказівний. 5. Прикметниковий. 6. Чоловічий рід, показник – флексія -ому; однина, місцевий відмінок; показники – флексія -ому. 7. Виступає означенням.

Дієслово

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Початкова форма.
4. Узагальнююче лексичне значення.
5. Вид, значення і засоби вираження.
6. Перехідність/неперехідність.
7. Стан, засоби вираження.
8. Спосіб, засоби вираження.
9. Час, засоби вираження.
10. Особа чи рід, число; засоби їх вираження.
11. Основа інфінітива й основа теперішнього часу.
12. Клас дієслова.
13. Дієвідміна, її показник.
14. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

Серед долини *зеленіють* розкішні густі та високі верби... (І.С.Нечуй-Левицький).

1. Зеленіють.
2. Дієслово.
3. Зеленіти.
4. Значення процесуальності.
5. Недоконаний вид: позначає незавершену дію, засіб творення – префіксація.
6. Неперехідне дієслово.
7. Стану немає.
8. Дійсний спосіб, засіб вираження – особове закінчення - уть.
9. Теперішній час, засіб вираження – особове закінчення - уть.
10. 3-я особа, роду не має, множина, засоби вираження – особове закінчення - уть.
11. Основа інфінітива – зелені-; основа теперішнього часу – зеленій-.
12. ІУ клас.
13. І дієвідміна, показник – -і/-ій; - уть.
14. Простий присудок.

Дієприкметник

12. Словоформа в тексті.
13. Назва частини мови.
14. Початкова форма.

15. Вид.
16. Стан, засіб вираження.
17. Час, засіб вираження.
18. Рід і число, засоби вираження.
19. Відмінок, засіб вираження.
20. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

Бринять берези. І блукають луни,
Людьми забуті звечора в лісах.

Л.Костенко

1. Забуті. 2. Дієприкметник. 3. Забутий. 4. Доконаний вид. 5. Пасивний стан, засіб вираження – суфікс -т-. 6. Минулий час, засіб вираження – суфікс -т-. 7. Рід відсутній; множина, засіб вираження – закінчення -і. 8. Називний відмінок, засіб вираження – закінчення -і. 9. Означення.

Дієприслівник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Вид.
4. Перехідність/неперехідність.
5. Зворотна чи незворотна форма.
6. Час, засіб вираження.
7. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать.
І, *несучи* вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.

Леся Українка

1. Несучи. 2. Дієприслівник. 3. Недоконаний вид. 4. Перехідний. 5. Незворотна форма. 6. Теперішній час, засіб

вираження – суфікс -учи. 7. Обставина у складі дієприслівникового звороту.

Прислівник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Початкова форма (для означальних прислівників, якщо вони мають ступінь порівняння).
4. Розряд і група за значенням.
5. Ступінь порівняння, засіб вираження.
6. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

Весняний вітер стиха віяв...(М.Коцюбинський)

1. Стиха. 2. Прислівник. 3. ____ 4. Означальний прислівник способу дії. 5. Не утворює ступені порівняння. 6. Обставина способу дії.

Прийменник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Значення в реченні (просторове, часове, причинове, мети, міри, межі, знаряддя, способу дії тощо).
4. Група за будовою (простий, складний, складений).
5. Група за походженням (первинний чи вторинний).
6. Значення якого відмінка уточнює в реченні.
7. Синтаксична роль у поєднанні з відмінковою формою.

Приклад аналізу

Над містом, над заводом, над усім Донбасом пролунали гудки (Ю.Смолич).

1. Над. 2. Прийменник. 3. Виражає просторове відношення. 4. Простий за будовою. 5. Первинний. 6. Уточнює значення орудного відмінка. 7. Обставина місця (у поєднанні з іменником).

Сполучник

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. За функцією в реченні.
4. За семантико-синтаксичною ознакою.
5. За способом уживання (одиничний, повторюваний, парний).
6. За будовою (простий, складний, складений).
7. За походженням (первинний чи похідний).

Приклад аналізу

Дід робив людям чи воза, чи сани, чи колеса, чи січкарю (М.Стельмах).

1. Чи. 2. Сполучник. 3. Вживається для утворення сурядних словосполучень. 4. Сурядний, розділовий. 5. Повторюваний. 6. Простий. 7. Первинний.

Частка

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.
3. Група за функцією і значенням: фразові (питальні, оклично-підсилювальні, модальні, стверджувальні, заперечні, означальні, спонукальні, кількісні, видільні, приєднувальні), словотворчі, формотворчі частки.
4. Група за будовою (прості чи складені).
5. Група за походженням (первинні чи похідні).

Приклад аналізу

Людей такого рідкісного дару хоч трохи, люди, треба берегти (Л.Костенко).

1. Хоч. 2. Частка. 3. Фразова видільна частка. 4. Проста. 5. Похідна – віддієслівна.

Вигук

1. Словоформа в тексті.
2. Назва частини мови.

3. Семантичний розряд (емоційні, спонукальні, апелятивні, етикетні вигуки).
4. Група за походженням: первинні чи похідні (з якою частиною мови співвідносні).
5. Синтаксична роль.

Приклад аналізу

- О, ви говорите не так, як інші дорослі! – вигукнула дівчина (В.Шевчук).

1. О. 2. Вигук. 3. Емоційний вигук. 4. Первинний. 5. Членом речення не виступає.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ КУРСУ

1. Граматика.

1. Устрій, будова мови, тобто система морфологічних категорій і форм, синтаксичних категорій і конструкцій, способів словотворення. Це вся незвокова і нелексічна організація мови, що виявляється в її граматичних категоріях, граматичних одиницях і граматичних формах; структурна основа мови, без якої не можуть утворюватися слова, словосполучення, речення, висловлювання.

2. Це сукупність правил зміни слів і сполучуваності морфів у слова, слів у словосполучення і речення, тобто значеннєвих елементів нижчого рангу в значеннєві одиниці вищого рангу з метою реалізації комунікативної і когнітивної функції мови.

3. Це наука про об'єкт граматики, розділ мовознавства, що вивчає закономірності й особливості будови і форми слів, словосполучень, речень, тексту.

2. Граматична система мови – це частина організації мови, представлена в її граматичних одиницях, формах і категоріях. Граматична будова мови як система є єдністю абстрактних

граматичних значень і їх формальних виражень, які становлять ту основу, без якої мова не може функціонувати.

3. Граматичне значення – це спільна семантика кількох граматичних одиниць одного рангу, яка має в мові регулярне вираження: *бандурист, лікар, вихователь, лісник* – граматичне значення "особа за професією", що регулярно виражається суфіксами *-ист, -ар, -тель, -ник*. Це таке узагальнення лексичних значень, яке виражається формальними мовними засобами. У морфології до граматичних значень належать: узагальнене значення слів як частини мови, значення минулого часу, значення жіночого роду, значення називного відмінка; в синтаксисі: значення предикативності, значення суб'єкта, значення об'єкта, значення підрядності, значення сурядності.

4. Граматична форма.

1. Мовні засоби, за допомогою яких виражається граматичне значення (засоби вираження граматичного значення): родовий відмінок слова *олівець* виражається закінченням *-а (олівця)*; форма відмінюваних слів, або словоформа, тобто один із компонентів парадигми слова: *учитель, учителя, учителю, учителем, учителі, учителів* і т. д.

2. Це мовний знак, за допомогою якого регулярно виражається граматичне значення: граматичне значення іменника називного відмінка однини жіночого роду регулярно виражається закінченням *-а: книга*. До граматичних форм як засобів вираження граматичних значень належать: закінчення, суфікси, префікси, постфікси, чергування звуків, наголос, службові слова, редуплікація, порядок слів, інтонація, синтаксичний зв'язок.

5. Морфологічна парадигма – упорядкована сукупність граматичних форм слова. Парадигму мають тільки змінювані слова (іменники, прикметники, числівники, займенники,

дієприкметники, дієслова). В незмінюваних словах парадигма називається нульовою.

6. Граматична категорія – система протипоставлених одна одній граматичних форм з однорідним значенням. Це єдність двох або більше однорідних формально-виражених граматичних явищ, протиставлених одне одному за значенням і засобами вираження. Компоненти граматичних категорій знаходяться між собою в опозиційних відношеннях, при яких один компонент протистойть іншим. Ці опозиційні компоненти граматичної категорії називаються *г р а м е м а м и*. Наприклад: категорія числа іменника складається з двох граем – однини і множини.

7. Словотвір – це розділ мовознавства, який вивчає процес творення слів, його механізм (правила, способи, моделі), словотвірну структуру слова і словотвірну систему мови.

8. Словотворення – процес, механізм і результат творення похідних слів.

9. Морфемна структура слова – єдність найменших значущих сегментів (морфів).

10. Словотвірна структура слова – єдність твірної основи і форманта.

11. Формант – семантичні, структурні й структурно-семантичні й інші елементи похідного слова, якими воно утворилося і якими відрізняється від твірного.

12. Словотвірний тип – група слів однієї частини мови, які побудовані за єдиною схемою, походять від слів однієї частини мови, мають спільний спосіб словотворення, тотожний словотворчий формант і спільне словотвірне значення.

13. Словотвірне значення – узагальнене, спільне для певного лексико-семантичного розряду слів значення, що виявляється в одному словотвірному типі певним словотворчим засобом.

14. Словотвірна модель – еталон структури слова, який імітує граматичну правильність у відповідності з певною теорією.

15. Словотвірне правило – зумовленість вибору твірного форманта сукупністю семантичних, фонематичних і морфемних ознак твірного слова.

16. Словотвірна категорія – абстрактне явище, яке формується сукупністю словотвірних типів на основі їх спільного словотвірного значення при різних словотворчих засобах.

17. Словотвірний ряд (ланцюг) – лінійний ряд мінімум трьох спільнокореневих слів, які знаходяться у відношенні послідовної похідності.

18. Словотвірне гніздо – сукупність усіх спільнокореневих похідних, розташованих у відповідності з їх словотвірною мотивацією.

19. Способи словотвору – структурно різні шляхи і прийоми творення нових слів у результаті використання всіх наявних у даній мові словотворчих ресурсів. Традиційна класифікація: морфологічний спосіб (афіксальний (суфіксальний, префіксальний, флексійний, постфіксальний, змішаний), основоскладання, словоскладання, абревіація), лексико-синтаксичний, лексико-семантичний, морфолого-синтаксичний).

20. Словотвірний аналіз – різновид лінгвістичного аналізу, у процесі якого через добір мотивуючого слова, виділення твірної основи та словотвірних засобів визначають спосіб творення слова.

21. Морфемний аналіз – з'ясування морфемної будови слова, визначення типів і функцій морфем.

22. Морфеміка.

1. Розділ мовознавства (морфемологія), що вивчає поділ слова на морфеми, типи морфем, формальні й семантичні відношення їх одна з одною і зі словом як цілісним утворенням.
2. Морфемна підсистема мови, сукупність морфем, що виділяються в словах і використовуються в мові за певними правилами сполучуваності.
- 23. Морф** – мінімальна частина словоформи, що характеризується єдністю змісту і форми. Це конкретний представник морфеми, який виявляється при поділі слова на значущі частини.
- 24. Морфема** – найменша узагальнююча неподільна значуща одиниця мови, яка виступає як носій певного лексичного та граматичного значення слова і регулярно відтворюється відповідно до моделей цієї мови.
- 25. Афікс** – службова морфема, яка приєднується до кореня або іншої службової морфеми і виражає граматичне чи словотвірне значення.
- 26. Корінь слова** – основна частина слова, визначальний елемент його лексичного значення; база для похідного слова.
- 27. Основа слова** – системна сукупність морфем і асемантичних сегментів, яка формує індивідуальне лексичне значення слова (частина слова без закінчення).
- 28. Опрощення** – морфологічний процес, при якому слово зі складною морфемною будовою втрачає значення окремих своїх морфологічних частин і стає простим символом даного уявлення; процес перетворення похідної основи в непохідну.
- 29. Ускладнення** – процес перетворення непохідної основи в похідну.
- 30. Перерозклад** – процес переміщення меж між морфемами в похідній основі, внаслідок чого формуються нові (вторинні)

основи й нові афікси, які можуть втрачати прямий структурно-значеннєвий зв'язок із первинними формантами.

31. Морфологія – це одна з частин граматичної будови мови, яка охоплює граматичні класи слів (частини мови), граматичні (морфологічні) категорії цих частин мови та їхні форми, а також менші за слово одиниці – морфеми. **Морфологія** як наука являє собою вчення про граматику слова, про його граматичні класи (частини мови) і граматичні категорії частин мови, про словозміну, про морфеми.

32. Частини мови – це класи (групи) слів, які характеризуються:

1) єдністю категоріального значення, абстрагованого від лексичних значень (наприклад: предметність у іменників, ознака предмета у прикметників, число у числівників, процесуальна дія у дієслів, ознака ознаки у прислівників); 2) єдністю морфологічних категорій і правил словозміни (наприклад; рід, число, відмінок у іменників, вид, спосіб, час у дієслів); 3) тотожністю синтаксичних властивостей слів (наприклад: підмет і додаток у іменників, присудок у дієслів, означення у прикметників, обставина у прислівників); 4) спільністю суфіксів, за допомогою яких утворено відповідні слова (наприклад: суфікси *-тель*, *-ець*, *-ик* – у іменників; суфікси *-н-ий*, *-ськ~ий*, *-аст-ий*, *-ан-ий*, *-ов-ий* у прикметників.

За цими чотирма ознаками сучасна традиційна граматики виділяє десять частин мови: іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник, прийменник, сполучник, частка, вигук.

33. Лексико-граматичні розряди – це групи слів зі спільною семантичною рисою, яка їх об'єднує в один розряд, наприклад, у слів *радість*, *блакить* спільною семантичною рисою є відсутність носія дії чи ознаки. Ця особливість й об'єднує їх у розряд абстрактних іменників. Це такі групи слів, які

об'єднуються на основі спільності семантики і граматичних засобів вираження, а розрізняються на основі відмінностей у семантиці і граматичних формах.

У складі іменника виділяються такі лексико-граматичні розряди: 1) конкретні й абстрактні (*книга* — *щедрість*); 2) загальні і власні (*місто* — *Миколаїв*); 3) предметні (дискретні) — речовинні (недискретні) або назви рахованих і нерахованих предметів (*будинок* — *золото*); 4) збірні — одиничні (*студентство* — *стеблина*). Ці розряди перехрещуються: власні іменники, наприклад, одночасно є і конкретними.

34. Іменник — це самостійна частина мови, що має категоріальне значення предметності, виражене класифікаційними категоріями роду і істоти/неістоти та словозмінними категоріями числа і відмінка.

35. Іменники конкретні й абстрактні.

Конкретні іменники — це іменники, в яких типізується лише конкретне уявлення про предмет. Конкретні іменники означають такі предмети, істоти, явища, події, факти, які можна уявити як окремі, піддаються рахунку, сприймаються органами чуття людини: *дерево, засць, стіл, звук, річка*.

Абстрактні іменники — це іменники, в яких суттєві ознаки предметів узагальнюються до такого високого ступеня, що втрачається зв'язок з їх носіями (*кохання, заручини*). Абстрактні значення іменників сформувалися на базі конкретних. Абстрактні іменники називають загальні поняття, непередметні і нематеріальні явища, які не можна уявити як окремі; властивості, почуття, якості, дії, стану, які не піддаються рахунку або іншим кількісним вимірам; такі поняття, які людина може пізнати лише способом мислення; події та звичаї.

36. Іменники загальні і власні.

Загальні іменники служать для того, щоб об'єднати ряд предметів у єдиний, узагальнений розряд і дати їм спільну назву (*місто, країна, книга*).

Власні іменники із ряду однорідних виділяють одного представника і, щоб відрізнити його від інших, дають йому власну назву (*місто Київ*).

Серед власних іменників розрізняються власні імена і власні найменування.

До власних імен належать: 1) географічні назви (назви населених пунктів, назви водних об'єктів, назви гір, назви лісів і т. д.); 2) астрономічні назви (назви галактик, назви сузір'їв, назви зірок, назви планет); 3) назви людей і тварин (імена людей, прізвища людей, ім'я по батькові, назви родів, псевдоніми, прізвиська, клички тварин).

До власних найменувань належать: 1) назви книг, журналів, газет, художніх творів; 2) назви організацій, підприємств, установ; 3) назви побутових предметів; 4) назви вулиць, майданів, транспортних зупинок; 5) назви транспортних засобів.

37. Іменники предметні (дискретні) і речовинні (недискретні).

До предметних належать такі іменники-неістоти, які позначають об'єкти, реалії, що піддаються обчисленню через свій дискретний (відособлений) характер. Граматичною особливістю предметних іменників є їх здатність змінюватись за числами, тобто мати категорію числа: *зошит — зошити*.

Речовинні (недискретні) іменники означають однорідні за складом речовини, матеріали, які, хоч і діляться на частини, але зберігають властивості цілого, і які можна виміряти (а не порахувати): *ячмінь, цукор, мідь*. Речовинні іменники за семантикою можна поділити на такі групи: 1) назви металів: *золото*; 2) назви хімічних елементів: *кисень*; 3) назви ліків: *цитрамон*; 4) назви рідин: *бензин*; 5) назви тканин: *ситець*; 6)

назви злаків і трав: *полін*; 7) назви рослин: *шипи́на*; 8) назви дерев: *дуб*; 9) назви ягід і овочів: *суниця*, *огірки*; 10) назви матеріалів: *асфальт*; 11) назви продуктів харчування: *хліб*; 12) назви кормів: *сінаж*.

38. Іменники збірні й одиничні.

Збірні іменники означають неозначену множину (сукупність) предметів або осіб як єдине неподільне ціле: *студентство*, *професура*, *гарбузиння*. Вони поділяються на лексико-семантичні групи зі значенням сукупності: 1) осіб (*молодь*); 2) тварин (*мошкара*); 3) рослин (*гілля*); 4) предметів (*ганчір'я*).

Збірним протиставляються **одиничні (сингулятивні) іменники**: *громадянин*, *стеблина*. Вони не зв'язані з поняттям сукупності, а належать до числа тих, що позначають предмети, які можна рахувати.

39. Категорія істот і неістот – відношення предметності до граматичного поняття живого і неживого. Одні іменники називають об'єкти живої природи, інші – об'єкти неживої. Об'єкти живої природи представлені в мові назвами людей (осіб) і тварин (*Тетяна*; *ведмідь*). Ті назви об'єктів предметності, які зв'язані з граматичним поняттям живого, в морфології утворюють **грамему істоти**.

Об'єкти неживої природи в мові представлені назвами явищ, предметів, понять: *мороз*, *ручка*, *інститут*. Ті назви об'єктів предметності, які зв'язані з граматичним поняттям неживого, в морфології утворюють **грамему неістоти**.

40. Морфологічна категорія – це система протиставлених рядів морфологічних форм, які називаються **грамемами**.

Наприклад, у іменника наявні морфологічні категорії – рід, число, відмінок. Вони становлять єдину систему і взаємодіють: в одній і тій же словоформі виявляються градеми кількох категорій: у словоформі *ножем* виявляється градема

неістоти, грамема чоловічого роду, грамема однини і грамема орудного відмінка.

41. Категорія роду – це відношення між узгоджуваними й узгоджуваними словами. Відношення ці неоднорідні, і тому всі узгоджуючі слова за типом відношень традиційно розподіляються на чотири групи (ряди), які умовно називаються чоловічим, жіночим, середнім і парним родом. Тому категорія роду є класифікаційною. Категорія роду іменника – категорія незалежна, постійна граматична ознака, яка маркує предметність, бо не зумовлена іншими словами у реченні. В інших частинах мови категорія роду є залежною, словозмінною, оскільки вона зумовлена родовою формою опорного іменника, по відношенню до якого вони в узгоджувальних сполуках є залежними компонентами (*цікава книга, великий стіл, добре серце*).

42. Граматичний рід.

Граматичний рід – це такий різновид загальної категорії, у якого родові значення іменників не залежить від лексичного, не впливає з якихось реальних особливостей позначуваних предметів, понять та явищ, не пов'язане зі статтю людей, тварин, і виражається граматичними засобами спільно зі словотвірними.

43. Семантико - граматичний рід – це такий різновид загальної категорії, у якого родові значення залежить від лексичного значення, яке зумовлює граматичну форму іменника (стать, вік істот).

Іменники семантико-граматичного роду становлять незначну групу слів. У них родові протиставлення виражається за допомогою лексичної семантики та суфіксів: а) *хлопець* — *дівчина*; б) *киянин* - *кианка*, *тигр* - *тигриця*. Родові значення є компонентами лексичних значень і безпосередньою основою

їх розмежування. У семантико-граматичному роді провідними й визначальними є лексичні (семантичні) ознаки іменника, їх супроводжують і граматичні, але вони підпорядковані лексичним.

44. Граматична категорія числа – це відношення предметності до її кількісного вияву, що є безпосередньою чи опосередкованою вказівкою на кількість предметів (*портфель – портфелі, нове таксі – нові таксі*). В українській мові є іменники, які називають необчислювальні предмети (пісок, сало). Відсутність семантичної ознаки обчислювання спричинила відсутність повноцінної семантико-граматичної категорії числа у відповідних іменниках, які не мають значення числа, але мають лише форму числа – або тільки однини, або тільки множини, тобто не змінюються за числами. Такий різновид категорії називають граматичним числом.

До однинних належать такі групи іменників: 1) матеріально-речовинні іменники (назви речовин, металів, мінералів, хімікатів): *глина, молоко, чорнило*; 2) абстрактні іменники: *дружба, натхнення*; 3) збірні іменники: *селянство, листя*; 4) деякі власні назви: *Дніпро, Шевченко*.

До множинних належать такі групи іменників: 1) деякі матеріально-речовинні іменники: *дріжджі, дрова, вершки*; 2) деякі абстрактні іменники на позначення дій і процесів: *вибори*; 3) деякі абстрактні іменники на позначення обрядів, звичаїв: *хрестини, обжинки*; 4) деякі абстрактні іменники на позначення проміжків часу: *канікули, будні*; 5) деякі абстрактні іменники на позначення почуттів та станів: *радощі, ревнощі*; 6) збірні іменники на позначення сукупності предметів: *ресурси, кошти, опалини*; 7) деякі іменники на позначення предметів, що складаються з кількох частин: *двері, сани*; 8) деякі власні назви: *Суми, Карпати*.

45. Категорія відмінка – це відношення іменника до інших слів у словосполученні чи реченнях, яке виражається в протиставлених рядах граматичних форм. Це словозмінна категорія. Вона, на відміну від категорії роду і категорії числа, у іменника є залежною, як і у прикметника (іменникова категорія відмінка має самостійне відмінкове значення, а прикметникова – самостійного відмінкового значення не має).

Категорія відмінка в українській мові становить сім рядів форм, які розрізняються між собою морфологічним значенням і системою закінчень: **називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий, кличний відмінок.**

Ф у н к ц і я відмінків – зв'язок іменника з іншими словами в словосполученні і в реченні. Засобом вираження відмінкової функції виступає відмінкове закінчення з прийменником або без нього.

Відмінок як категорія і як графема становить неподільну єдність семантико-синтаксичної функції і відмінкової форми.

46. Відміна.

Клас іменників, що має спільні особливості відмінювання. Зміна іменників за відмінками виражається закінченням (флексією).

У залежності від того, яку систему закінчень у формі однини має те або інше слово, всі іменники української мови поділяються на чотири групи, які називаються відмінами (перша, друга, третя, четверта). У відміні об'єднуються групи іменників, що мають спільні особливості в словозміні у відповідності з їх родовою приналежністю. Тому при класифікації іменників на відміни беруть до уваги основні ознаки – рід іменників і їх закінчення у Н.в. однини.

Поділ іменників на відміни

До першої відміни належать іменники із закінченням -а, -я (після м'якого приголосного) чоловічого (*вітруга, тесля*), жіночого (*земля, весна*), спільного роду (*лівша, соня*).

До другої відміни належать іменники: 1) чоловічого роду з нульовим закінченням: *день, м'яч, сон*; 2) чоловічого роду з закінченням -о: *батько, Тимко*; 3) середнього роду з закінченням -о, -е, -а (-я): *слово, деревце, волосся*.

До третьої відміни належать: 1) іменники жіночого роду з нульовим закінченням: *піч, любов*; 2) іменник *мати*.

До четвертої відміни належать: 1) іменники середнього роду на -а, -я, які в Р., Д., М. відмінках однини і в усіх формах множини в основі мають морф -ат, -ят: *курча — курчати, курчаті, курчатам*; 2) іменники середнього роду на -я, які в непрямих відмінках однини і множини набувають морфа -ен: *ім'я — імені, плем'я — племенем*.

47. Прикметник - це самостійна частина мови з атрибутивною та предикативною функцією, яка має категоріальне значення непроцесуальної ознаки предмета, вираженої синтаксичними категоріями роду, числа, відмінка і категорією членності/нечленності. Значення ознаки предмета є категоріальним (класифікуючим) значенням прикметника як частини мови.

48. Морфологізовані й неморфологізовані прикметники.

Словоформи, що належать до прикметника, за засобами вираження поділяються на морфологізовані і неморфологізовані. До **морфологізованих** належать ті, категоріальне значення яких виражене флексіями (субстанціальними або нульовими): *великого, щедрий, рад*. До **неморфологізованих** відносяться ті, які не мають флексійного вираження, тобто невідмінювані: *бордо, люкс*.

Морфологізовані прикметники значення ознаки виражають категоріями роду, числа, відмінка і членності/нечленності.

49. Членні й нечленні прикметники.

За здатністю чи нездатністю членуватися на основу і флексію прикметники української мови поділяються на членні і нечленні (за іншою термінологією – на повні і короткі).

Членними (або повними) бувають і якісні, і відносні прикметники (*лагідний; морський*).

Нечленними (або короткими) бувають лише якісні прикметники. Коротку форму мають прикметники лише чоловічого роду і тільки в називному та знахідному відмінках. Нечленними називаються такі прикметники, які в називному, знахідному відмінках чоловічого роду мають нульове закінчення (*повинен, готов, жив, здоров, рад, повен* і деякі інші).

50. Лексико-граматичні розряди прикметника.

Якісні прикметники.

Якісні прикметники характеризуються такими ознаками:

- 1) позначають перемінні ознаки предметів, тобто ознаки, які виявляються в різній мірі в різних предметах або в тому ж самому предметі, але в різний час: *День **тепліший** від ночі*;
- 2) більшість якісних прикметників утворює ступінь порівняння: *добрий - добріший — найдобріший*;
- 3) називають ознаки прямо і безпосередньо, не абстрагуючись від сутності предмета, явища як носіїв цієї ознаки, характеризують предмет сам по собі. Найчастіше вони називають такі властивості і якості, які безпосередньо сприймаються органами чуття: *солодкий, зелений, гучний, теплий, колючий*, означають властивості характеру особи й особливості її психічного стану: *добрий, розумний*; виражають оцінку: *задовільний* ;
- 4) мають повну форму і зрідка коротку: *зелений сад - зелен сад*;

- 5) здатні сполучуватися з прислівниками ступеня та міри (*дуже, занадто, злегка, майже, трохи, абсолютно, зовсім* і под.): *дуже добрий*;
- 6) здебільшого мають непохідну основу: *жовтий, теплий, новий, мудрий* і под., рідше – похідну: *розумний, горбатий*;
- 7) здебільшого утворюють прислівники на -о, -е: *добрий - добре, чесний – чесно*;
- 8) здебільшого утворюють абстрактні іменники на -ин-а, -ість, от-а: *новий – новина, радий – радість, добрий-доброта*;
- 9) часто утворюють форми суб'єктивної оцінки: *добрий – добренький, тонкий - тонюсінкий, великий - величезний*;
- 10) нерідко утворюють редуковані сполуки зі значенням ступеня інтенсивності ознаки: *блідий-блідий, радісний-радісний*;
- 11) вступають в антонімічні відношення з прикметниками протилежного значення: *світлий – темний, теплий – холодний*.

Відносні прикметники.

Відносні прикметники:

- 1) позначають постійні ознаки предмета, які не здатні проявлятися в більшій чи меншій мірі: *майбутній час, польові квіти*;
- 2) не утворюють ступенів порівняння: *наукова конференція*;
- 3) називають ознаку опосередковано, через відношення до іншою предмета, явища чи поняття і певні зв'язки з ними (*дерев'яний стіл* - стіл з дерева);
- 4) мають лише повну форму і не утворюють коротких форм: *морська хвиля*;
- 5) не сполучаються з прислівниками ступеня та міри (*дуже, занадто, злегка, майже, трохи, абсолютно, зовсім* і под.);
- 6) завжди мають похідну основу й утворюються за допомогою суфіксів від іменникових, прикметникових, числівникових, займенникових, дієслівних і прислівникових основ:

березовий сік (від *береза*);

7) не утворюють прислівників на *-о*, *-е*; абстрактних іменників на *-ин-а*, *-ість*, *-от-а*; форм суб'єктивної оцінки; редукованих сполук;

8) не мають антонімічних форм.

Присвійні прикметники.

Присвійність – одна з універсальних понятійних категорій мови, яка означає відношення предмета до особи, тобто приналежність предмета особі. Посесивність виражається синтаксичними, лексичними і морфологічними засобами.

У прикметниках категорія посесивності виражається словотвірними засобами: за допомогою суфіксів *-ів*, *-ин*, *-ач-*, *-й-*: *брат* – *брат+ів* (*зошит*), *сестра* – *сестр+ин* (*олівець*), *заєць* – *заячий* (*хвіст*), *теля* – *теляче* (*вуха*).

Присвійними називаються такі прикметники, які мають значення індивідуальної приналежності: *учительова донька*, *батьків син*.

Присвійні прикметники утворюються від:

- 1) назв осіб за різними ознаками: *батько* – *батьків дім*;
- 2) особових імен: *Степан* – *Степанів*, *Олена* – *Оленин*;
- 3) прізвищ та псевдонімів: *Гончар* – *Гончарів роман*;
- 4) андронімів (імена жінок за іменами чоловіків): *Терпило*, *Терпилиха* – *Терпилишина Наталка*;
- 5) назв тварин: *миша* – *мишачий хвіст*.

51. Числівник – самостійна частина мови, яка означає кількість предметів та порядок їх при лічбі й виражає ці значення в граматичній категорії відмінка, а почасти роду і числа.

52. Лексико-граматичні розряди числівника.

За значенням і граматичними ознаками всі числівники поділяються на кількісні і порядкові. **Кількісні** означають назви

абстрактних чисел чи кількість предметів, а **порядкові** – порядок предметів при лічбі.

За значенням і структурно-граматичними особливостями кількісні числівники поділяються на **власне кількісні**, що означають кількість предметів або абстрактне число в цілих одиницях; **збірні** – які означають певну кількість предметів у їх єдності як сукупність; і **дробові**, які означають кількість, що складається з певного числа частин цілого. Як розряд **неозначено-кількісних числівників** розглядають групу слів узагальнено-кількісних понять: мало, багато, кілька та ін.

Порядкові числівники утворюються від кількісних, означають порядок предметів при їх лічбі, місце предмета в ряду однорідних йому предметів.

53. Займенник – самостійна частина мови, яка об'єднує слова, що не називають особи, предмета, ознаки (якості) предметів, їх кількості чи порядку при лічбі, а тільки вказують на них. Це найбільш абстрагована частина мови, її значення визначається контекстом або реальною обстановкою мовлення.

54. Розряди займенників за значенням.

За лексичним значенням займенники поділяються на вісім логіко-семантичних розрядів: **особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питально-відносні, заперечні, неозначені.**

1. До **особових** належать займенники, які вказують на особу: *я, ти, він (вона, воно, вони), ми, ви.*

2. **Зворотний** займенник *себе* вказує на, суб'єкт, який одночасно є об'єктом, тобто вказує; що суб'єктом і об'єктом є одна й та ж особа.

3. **Присвійні** займенники вказують на приналежність предмета особі: *мій, наш* (приналежність першій особі), *твій, ваш* (приналежність другій особі), *свій* (приналежність будь-

якій особі), *його, її, їх* - форма родового відмінка предметно-особового займенника *він, вона, воно, вони* (приналежність третій особі), *їхній, їхня, їхнє, їхні* (приналежність третій особі).

4. В к а з і в н і займенники вказують на предмети, ознаки предметів, кількість предметів, місце і час дії: *цей, оцей, той, отой, такий, отакий, стільки, тут, там, туди, звідти, тоді*.

5. О з н а ч а л ь н і займенники вказують на узагальнену ознаку предмета (на відміну від прикметника, який називає конкретну ознаку предмета): *сам, самий, весь, всякий, кожний, інший, другий*.

6. Н е о з н а ч е н і займенники вказують на невизначеність особи, предмета, якості, кількості, місця і часу дії: *абихто, абищо, дехто, дещо, хто-небудь, що-небудь, казна-що, казна-хто, хтось, щось, абиякий, деякий, який-небудь, чий-небудь, якийсь, чийсь*.

7. П и т а л ь н о - в і д н о с н і займенники вказують або на питання про предмет, якість предмета, кількість чи принадлежність предметів, або на відношення підрядної частини складного речення до іменника чи вказівного займенника головної частини: *хто, що, який, ний, котрий, скільки*.

8. З а п е р е ч н і займенники указують на відсутність осіб, предметів, ознак предметів, кількості, місця і часу: *ніхто, ніщо, ніякий, нічий, нікотрий, ніскільки, жодний (жоден), ніколи, ніде*.

55. Дейктичні й анафоричні займенники.

До д е й к т и ч н и х належать займенники: 1) особові (1-а і 2-а особа однини і множини) *я, ти, ми, ви*; 2) присвійні (1-а і 2-а особи однини і множини) *мій, твій, наш, ваш*; 3) вказівні *той, отой, цей, оцей, такий, отакий*; 4) локативні прислівникові займенники *тут, отут, там, отам, туди, сюди, звідси, звідти*; 5) темпоральні прислівникові займенники *тоді, отоді*,

тепер, зараз; 6) причиновий прислівниковий займенник *тому*; 7) способу дії (*так, отак*), 8) міри і ступеня (*стільки, настільки*). До а н а ф о р и ч н и х належать займенники: 1) особово-предметні (3-ої особи однини і множини) *він, вона, воно, вони*; 2) присвійні 3-ої особи однини і множини *його, її, їхній*; 3) вказівні прикметникового типу (в залежності від їх функції) *той, цей, такий* (вказівні вживаються і з дейктичною, і з анафоричною функцією); 4) зворотний *себе*, присвійний *свій*; 5) відносні прикметникового типу *який, котрий, чий* в функції сполучних слів при підрядних реченнях, 6) відносні іменникові *хто, що* і ін.

56. Дієслово: 1) частина мови, що означає узагальнене поняття дії як процесу, яке виражається в граматичних формах часу, особи, способу, стану і виду (М. А. Жовтобрюх); 2) частина мови, яка означає процес і виражає це значення в формах виду, стану (активного, пасивного), особи, числа, роду, способу, виступає у функції простого дієслівного присудка (О. М. Тихонов); 3) частина мови, що служить для вираження динамічної ознаки (дії, стану) у процесі її тривання, розгортання або становлення (В. М. Русанівський).

57. Інфінітив (лат. "неозначений") - це нефінітивна форма дієслова, вербоїд, початкова форма дієслівної парадигми, що історично в індоєвропейській мові була формою давального відмінка імені зі значенням дії.

58. Морфологічні класи дієслів - це групи дієслів, що об'єднуються на базі співвідношення суфіксів інфінітивних і презентних основ. Морфологічні класи дієслів бувають продуктивними і непродуктивними.

59. Аспектологія - розділ граматики, що вивчає дієслівний вид і всю сферу видових і суміжних з ними значень:

видочасові категорії, аспектуальні класи дієслів, способи дієслівної дії, видові компоненти тексту, що виражаються недієслівною лексикою і засобами синтаксису.

60. Категорія виду – відношення дії до внутрішнього обмеження (межі, рубіжа). За цією особливістю дії всі дієслова поділяються на дві групи: дієслова доконаного виду і дієслова недоконаного виду.

61. Дієслова доконаного виду означають дію з вказівкою на її обмеження у часі, на її завершеність в минулому або майбутньому, на її результативність, тобто дію, яка досягла своєї внутрішньої межі. Тому дієслова доконаного виду не мають форм теперішнього часу, а можуть мати лише форму минулого і майбутнього часу.

62. Дієслова недоконаного виду означають тривалість дії безвідносно до її внутрішньої межі (обмеження, рубежа) та завершеності в часі. Недоконаний вид означає дію, яка не досягає внутрішньої межі, бо вона до неї безвідносна. Тому такі дієслова мають форму теперішнього, минулого і майбутнього часу.

63. Видова пара - це дві лексично тотожні дієслівні словоформи, що розрізняються між собою лише граматичною семантикою виду: *читати – прочитати*. У видовій парі дієслова перебувають у відношенні формотвірної мотивації, коли один компонент утворюється від іншого за правилами формотворення, а не словотворення: *писатививчати-вивчити*.

64. Одновидові дієслова недоконаного виду означають дію, яка не може мати або не передбачає завершення і результату; одновидові дієслова доконаного виду означають дію, яка не може бути тривалою в часі або не передбачає тривалості в часі і здійснюється, реалізується миттєво, несподівано, раптово.

65. Двовидові дієслова - група дієслів, яка не має морфологічно виражених ознак виду: *мовити, женити, вінчати, веліти, розслідувати*. В одному контексті вони вживаються в значенні доконаного виду, а в іншому - зі значенням недоконаного.

66. Спосіб дієслівної дії – додаткова семантика, яка вноситься в дієслова афіксами разом із видовим значенням і формується на базі основної одночасно з видовим значенням: *співати - заспівати, поспівати, відспівати, наспіватися, розспіватися*.

67. Категорія перехідності / неперехідності - це відношення дії до об'єкта; складається з двох грамем (грамема перехідності, грамема неперехідності) і виражає здатність або нездатність керувати прямим додатком. П р я м о п е р е х і д н и м и називаються такі дієслова, які означають дію, що прямо і повністю переходить на об'єкт: *вивчити правило, зустріти подругу*. Н е п е р е х і д н и м и називаються такі дієслова, які означають дію, що не спрямована і не переходить на об'єкт. Така дія зосереджена, замкнута в сфері суб'єкта: *Пишається калинонька, явір молодіє, а кругом їх верболози й лози зеленіють* (Шевченко). Непрямо-перехідні дієслова означають дію, яка спрямована на об'єкт, але не прямо, а опосередковано, не повністю охоплює об'єкт, а лише частково: *досягти мети* (родовий відм.), *пишатися батьком* (орудний відм.), *радіти за сестру* (знахідн. відм.).

68. Категорія стану - це відношення дії до суб'єкта і об'єкта в реченні. Це означає, що дія, виконувана суб'єктом, направлена і переходить прямо на об'єкт, тобто дієслово відноситься до підмета у називному відмінку і до прямого додатка: *Художник малює картину*.

До а к т и в н о г о (дійсного, основного) належать дієслова, дія яких безвідносно до об'єкта виконується суб'єктом, який

виражається називним відмінком і займає позицію підмета: *Учні радіють*.

До пасивного належать дієслова, дія яких виконується суб'єктом, вираженим орудним агентивним відмінком, що займає позицію непрямого додатка. Утворюються від дієслів активного стану за допомогою морфа *-ся*, який не змінює лексичного значення дієслова, а змінює лише його форму - активний стан на пасивний, пор.: *Учні відвідують школу* (активний стан) - *Школа відвідується учнями* (пасивний стан).

69. Способом дієслова називається граматична категорія, яка виражає відношення дії чи стану до дійсності, встановлюване мовцем. Спосіб дієслова має предикативний і модальний характер. Предикативність виявляється у зв'язках дії чи стану з суб'єктом дії або носієм стану, а модальність в тому, що цей зв'язок встановлює мовець. Категорія способу складається з трьох градем - дійсного, умовного і наказового способу, які розрізняються між собою лише граматичним значенням, зберігаючи спільність лексичного.

70. Дійсний спосіб (індикатив) означає реальність дії в теперішньому, майбутньому і минулому часі: *А я, прикований ланцюгом залізним, стою під височенною гранітною скалою...І кожен з нас те знав, що слави нам не буде* (Франко). Дійсний спосіб не має специфічних морфологічних (формальних) засобів свого вираження. Морфологічний показник дійсного способу суміщений з морфами часу і особи. Реалізується дійсний спосіб дієслів у формах теперішнього, минулого і майбутнього часу.

71. Умовний спосіб (кон'юнктив) означає дію, передбачувану, можливу, бажану, але не реальну, тобто не таку, що обов'язково відбудеться. Умовний спосіб називає дію, якої не

було, немає й не буде в реальній дійсності, тобто ірреальну. Тому дієслова в формі умовного способу не мають категорії часу й категорії особи. Наприклад: можливість - *Я жив би двічі і помер би двічі, якби було нам два життя дано* (М.Бажан); бажання - *Хотіла б я піснею стати... Хотів би я вільною бачить тебе* (Л.Українка). Значення умовного способу виражається аналітичною формою, яка утворюється з форми минулого часу і елемента *би (б)*: *прийшов би, відпочила б*.

72. Наказовий спосіб (імператив) означає дію імперативну, тобто таку, яка виражає волевиявлення мовця, спонукання слухача до дії у формі наказу, заклику, побажання, поради, прохання, вимоги, пропонування. Це ірреальна дія, якої не було і немає, але з погляду мовця має відбутися. Тому дієслова наказового способу не мають категорії часу: *Поховайте та вставляйте, кайдани порвіте і вражою злою кров'ю волю окропіте* (Шевченко). Форми наказового способу утворюються від основ теперішнього часу за допомогою закінчень.

73. Категорією часу називається відношення дії дієслова до моменту повідомлення про неї або до іншої дії з метою темпоральної характеристики подій, стану, про які говориться в реченні.

74. Власне теперішній час має дія, яка збігається з моментом мовлення і суттєво не виходить за межі цього моменту, наприклад: *Про що ти зараз говориш?*

75. Невласне теперішній час має дія, яка збігається з моментом мовлення, але одночасно відноситься і до моментів, що передують мовленню, і до моментів, що протікають після мовлення, наприклад: *Де ти бродиш, моя доле?* (Із пісні).

76. Минулий час вказує, що дія відбувалася або відбулася до моменту мовлення про неї: *Воїн захищав свою землю*.

77. Майбутній час має три форми вираження - аналітичну, тобто складену (*буду аналізувати*), синтетичну, тобто складну (*аналізуватиму*) і просту (*проаналізую*). Дієслова майбутнього часу означають: а) поодинокую дію: *вивчу пісню, будемо вивчати теорію*; б) повторювану дію: *будемо зустрічатися, шуткуватиму*.

78. Категорія особи – граматична категорія дієслова, яка означає віднесення дії до діючої особи або предмета (до суб'єкта дії) з точки зору того, хто говорить.

79. Дієвідміна – 1. Система змінюваних форм дієслова, що виражають категорії способу, часу, особи, числа, а у формах однини минулого часу й умовного способу – також роду. 2. Групи дієслів, що мають спільні особливості відмінювання залежно від характеру основи.

80. Дієприкметником називається вербоїдна відмінювана форма, що означає дію як ознаку предмета, виражену морфологічними категоріями дієслова і прикметника, напр.: *Шляхи биті заросли тернами; Обідрана, сиротою понад Дніпром плаче* (Шевченко).

81. Активні дієприкметники теперішнього часу утворюються від снов недоконаного виду за допомогою суфіксів *-уч-, -ач-*: *хвилючий, тремтячий*. Активні дієприкметники минулого часу мають суфікс *-л-ий*: *посивілий*.

82. Дієприслівником називається невідмінювана форма дієслова (вербоїд), яка означає додаткову дію як обставину протікання головної. Вона поєднує в собі ознаки дієслова і прислівника, маючи й свої власні. Напр.: *Мене там мати повила і, повиваючи, співала... Там батько, плачучи з дітьми ...не витерпів лихої долі* (Шевченко).

83. Дієслівні форми на -но, -то – за походженням ці слова є колишніми короткими дієприкметниками пасивного стану

минулого часу середнього роду, які в називному відмінку закінчувалися на -о. Короткі форми пасивних дієприкметників вже давно зникли. Відірвавшись від парадигми відмінювання, вони перетворилися на невідмінювані форми з новою синтаксичною функцією - функцією присудка в односкладних безособових реченнях: *Закладено фундамент нової школи.*

84. Прислівник - лексико-граматичний клас невідмінюваних слів з категоріальним значенням непроцесуальної ознаки дії, ознаки непроцесуальних ознак (якості), зрідка ознаки предмета, що виконує синтаксичну функцію обставини або означення, інколи частини присудка. Категоріальне значення непроцесуальної ознаки дії виявляється в тому, що прислівник дає дієслову часову, локальну, причинову, цільову, якісну, кількісну та іншу характеристику: *Йшов вчора полем швидко* (час, напрямок, якість дії); *Працював багато і наполегливо* (кількість і якість дії); *Накричав спересердя* (причина); *Не прийшов навмисне* (мета).

85. Категорія стану - це клас невідмінюваних слів з категоріальним значенням непроцесуального стану у функції головного члена односкладних (безособових) речень. Наприклад: *шкода, треба, можливо* і под.

86. Модальність - це функціонально-семантична категорія, яка виражає відношення змісту висловлювання до дійсності і мовця до змісту висловлювання. Об'єктивна модальність - це обов'язкова ознака кожного висловлювання, одна з категорій, яка формує предикативну одиницю - речення, виражає відношення висловлювання до дійсності як реальне або нереальне (ірреальне): *Студенти були задоволені* (реальне відношення); *Хай студенти будуть задоволені!*; *Студенти були б задоволені* (ірреальне). Суб'єктивна модальність - це факультативна ознака

висловлювання, яка вказує на ставлення мовця до змісту висловлювання.

87. Модальними називаються такі специфічні повнозначні самостійні слова, які виражають суб'єктивну модальність, не бувають членами речення і граматично та інтонаційно відокремлені від інших слів у реченні (*очевидно, звичайно, можливо, дійсно, правда* і под.). Категоріальне значення модальників - ставлення мовця до висловленої думки.

88. Службові слова: 1) не бувають назвами предметів або ознак, не виконують функцій самостійних членів речення, а вживаються для зв'язку слів, речень або частин; 2) лексично несамостійні слова, що слугують для вираження різноманітних семантико-синтаксичних відношень між словами, реченнями і частинами речень, а також для вираження різних відтінків суб'єктивної модальності. За особливостями семантичних (категоріального значення) і синтаксичних (синтаксичної функції) ознак усі службові слова поділяються на прийменники, сполучники і частки.

89. Прийменник - це така службова частина мови, яка виражає різноманітні підрядні відношення керованого іменника, іменникового займенника, числівника до інших слів у словосполученні і реченні.

90. До первинних належать ті найдавніші прийменники, що в сучасній мові не мають співвідносних повнозначних слів, виступають лише в позиції прийменника, становлять одну морфему, здебільшого однокладову, мають високий рівень абстракції і дуже розвинуту багатозначність: *в* - 34 значення, *від* - 19, *до* - 19, *з* - 68, *на* - 40, *по* - 34, *при* - 16, (див. СУМ, т.1, 2, 3, 5, 6, 7). Групу первинних прийменників утворюють близько 80 лексем найдавнішого походження: *без, біля, в (у), до, з, за, к, коло, крізь, крім, над, о (об), при, серед, через, повз, проз* і інші).

Це прості первинні прийменники, що складаються з одного кореня. До первинних належать і ті, що утворилися шляхом зрощення двох або трьох первинних прийменників в нерозкладну прийменникову конструкцію: *заради, з-поперед*.

91. До вторинних належать ті прийменники, що виникли в нові часи і співвідносяться в сучасній мові з відповідними омонімічними повнозначними словами (*близько, на випадок* под).

92. Часткою називається така група службових невідмінюваних слів, які служать для семантичного поєднання в реченні різнорідних його членів, утворення деяких морфологічних категорій, надання висловлюванням і його частинам додаткових смислових, модальних і емоційно-експресивних відтінків, необхідних в комунікативному процесі.

93. Вигук - окрема частина мови, яка виражає емоції, волевиявлення та елементи думки. Елемент думки разом з емоціями та волевиявленнями формують категоріальне значення вигука як частини мови, що узагальнює різноманітні лексичні значення кожного вигука зокрема. За семантикою вигуки української мови поділяються на емоційні, спонукальні, апелятивні, етикетні.

94. Емоційними є вигуки, які виражають почуття, переживання, фізичний та психічний стан людини. За допомогою емоційних вигуків виражається радість, піднесення, захоплення, здивування, сум, страх, переляк, зневага, презирство, гнів, невдоволення, співчуття, сумнів, іронію тощо. До емоційних належать вигуки: *ой!, ex!, матінко!, боже!, лихо!, ур!* та ін.

95. Спонукальними є вигуки, які виражають спонукування, наказ, розпорядження, заклик, заохочення до дії і інші форми волевиявлення мовця. До них належать вигуки: *гей!, но!, киш!, геть!, годі!, гайда!, досить!, нумо!, ану!, баста!, шабаш!* та ін.

96. Апелятивними є вигуки, які виражають звертання мовця до співбесідника з метою привернення його уваги. До них належать: *ейі, гов!, агов!, алло!, ау!, гей!, агей! та ін.* До апелятивних відносять вигуки, якими людина кличе до себе птахів, тварин: *гулі-гулі-гулі, киць-тиць-киць!*

97. Етикетними є вигуки, які виражають привітання, подяку, прохання, побажання, прощання, пробачення, божіння: *добридень!, до побачення!, дякую!, смачного!, їй-богу!* та ін.

98. Звуконаслідувальні слова (звуконаслідувальники) - це невідмінювані лексичні одиниці, що відтворюють засобами мови природні нечленороздільні звуки людини, тварин, предметів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Базова

Підручники і методичні посібники

1. Баденкова В.М, Корнієнко І.А. Сучасна українська літературна мова: граматики, словотвір, морфеміка, морфологія (іменні частини мови): навч.-метод. посіб. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2022. 318 с.
2. Безпояско О.К. Граматика української мови. Морфологія: підруч. для студ. філол. фак. вузів. К.: Либідь, 1993. 336 с.
3. Безпояско О.К., Городенська К.Г. Морфеміка української мови. К.: Либідь, 1987. 212 с..
4. Вільчинська Т.П. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: навч. посіб. для студ. філол. факультетів вищ. нач. закладів. Ч. 2: Практикум. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2002. 80 с.

5. Волох О.Т. та ін. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Вища школа, 1989. 334 с.
6. Горпинич В.О. Морфологія української мови (граматика, морфологія, іменник, прикметник, займенник): Текст лекцій: навч. посіб. для студ. Дніпропетровськ, 2000. 170 с.
7. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посіб. для студ. філол. спец. вузів. К.: 1999. 206 с.
8. Горпинич В.О. Морфологія української мови: підруч. для студ. вищих навч. закладів. К.: Академвидав, 2004. 336 с.
9. Гуйванюк Н. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тексти: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. Львів: Світ, 2005. 304 с.
10. Дудик П.С., Литовченко В. М. Сучасна українська мова: завдання і вправи: навч. посіб. К.: Академія, 2007. 264 с.
11. Джочка І. Ф., Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Дієслово. Незмінні частини мови: збірник тестів. Івано-Франківськ: Видавець Голіней О. М., 2016. 132 с.
12. Дудик П.С., Литовченко М.В. Сучасна українська мова: завдання і вправи: навч. посіб. для студ. вищих навчальних закладів. К.: Академвидав, 2007. 264 с.
13. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
14. Зарицький М. С. Актуальні проблеми української термінознавства: підруч. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Політехніка, 2004. 128 с.
15. Корнієнко І. А. Сучасна українська літературна мова: навч.-метод. посіб.: у 2-х ч. Ч. 1: Граматика. Словотвір. Морфеміка. Морфологія. Іменні частини мови. Миколаїв: Іліон, 2014. 208 с.

16. Корнієнко І. А. Сучасна українська літературна мова : навчально-методичний посібник: у 2-х ч. Ч. 2: Морфологія. Дієслово. Прислівник. Станівник. Модальник. Службові частини мови. Вигук. Миколаїв „Іліон”, 2018. 216 с.
17. Корнієнко І. А. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Дієслово. Прислівник. Станівник. Модальник. Службові частини мови. Вигук: метод. реком. та вказівки до самостійної роботи. Миколаїв: Іліон, 2016. 121 с.
18. Корнієнко І. А. Сучасна українська літературна мова (Морфологія. Дієслово. Прислівник. Станівник. Модальник. Службові частини мови. Вигук.: навч.-метод. посіб. 2-ге вид. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2023. 210 с.
19. Ладоня І.О. Українська мова: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Вища школа, 2001. 158 с.
20. Лінгвістичний аналіз. Практикум: навчальний посібник /за ред. Г. Р. Передрій. К.: Видавничий центр «Академія», 2005. 255 с.
21. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма: навч. посіб. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. 440 с.
22. Олійник О. Б., Гребницький Г. М. Українська мова та література: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Кондор, 2006. 306 с.
23. Олійник О. Б. Сучасна українська мова: Опорні конспекти. К.: Кондор, 2008. 234 с.
24. Плющ М. Я. Граматика української мови. У 2-х частинах: підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. К.: Вища школа, 2005. 286 с.
25. Плющ М. Я., Леута О. І., Гальона Н. П. Сучасна українська літературна мова. Збірник вправ: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Вища школа, 2003. 287 с.

26. Плющ М. Я., Грипас Н. Я. Граматика української мови в таблицях: навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. К: Вища школа, 2004. 167с.
27. Пономаренко С. Сучасна українська мова: Морфеміка. Дериватологія. Морфологія: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. 2017. 300 с.
28. Рускуліс Л.В., Баденкова В.М., Корнієнко І.А. Корпус типових навчальних програм: методичний посібник / за заг. ред. Рускуліс Л.В. Миколаїв: Іліон, 2021. 273 с.
29. Рускуліс Л.В., Баденкова В.М., Корнієнко І.А. Корпус навчально-методичних матеріалів: мовознавчий та історико-лінгвістичний цикли: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Іліон, 2020. 458 с.
30. Рускуліс Л.В., Баденкова В.М., Корнієнко І.А. Корпус типових навчальних програм. Частина І : навч.-метод. посіб. Миколаїв, 2019. 183 с.
31. Сучасна українська літературна мова. Вправи. Завдання. За творами Т. Г. Шевченка / за ред. Г. М. Вокальчук, В. М. Мойсієнка. К.: ВЦ «Академія», 2016. 224 с.
32. Сучасна українська літературна мова: навчально-методичний посібник для дистанційного навчання / уклад.: І. С. Гонца, В. В. Розгон. Умань: Візаві, 2018. 334 с.
33. Сучасна українська літературна мова: підруч. для студ. філол. спец. і вищ. навч. закладів / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ, Н. І. Тоцька / за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., доп. К.: Вища школа, 2002. 439 с.
34. Сучасна українська літературна мова: підруч. для студ. філол. спец. вищих навчальних закладів / за ред. М. Я. Плющ. К.: Вища школа, 2009. 430 с.
35. Сучасна українська мова: підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін. К.: Либідь, 2001. 312 с.

36. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підруч. / О.Я. Лаврінець, К.С. Симонова, І.А. Ярошевич; за ред. О.Я. Лаврінець. К., 2019. 524 с.
37. Сучасна українська мова: підруч. для студ. гуманітарних спеціальностей вищ. навч. закладів / За ред. О. Д. Пономаріва. 3-тє вид., перероб. К.: Либідь, 2005. 488 с.
38. Шевчук С. В., Лобота Т. М. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб.. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Арій, 2008. 384 с.
39. Шкуратяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. для студ. педагогічних навч. закладів. К.: Літера, 2000. 284 с.
40. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови: посіб. Київ: Освіта, 2016. 287 с.
41. Ющук І. П. Українська мова: підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. 4-те вид. К.: Либідь, 2008. 640 с.

Довідникова література

1. Вакарюк Л.О., Панцьо С.Є. Український словотвір у термінах. Тернопіль, 2007. 260 с.
2. Головащук С.І. Словник наголосів: понад 20000 слів. К.: Наукова думка, 2003. 320 с.
3. Зубков М. Г. Українська мова: Універсальний довідник. 4-те вид. випр. і доп. Харків: Школа, 2009. 496 с.
4. Карпіловська Є.А. Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями. К.: Укр. енциклоп. ім.М.П. Бажана, 2002.
5. Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П., Клименко Н.Ф., Критська В.І., Пуздирєва Т.К., Романюк Ю.В. Активні ресурси сучасної української номінації: идеографічний словник нової лексики. К., 2013.

6. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Карпіловський Є.С., Недозим Т.І. Словник афіксальних морфем сучасної української мови. К., 2005.
7. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.В. Шкільний словотвірний словник сучасної української мови. К.: Наукова думка, 2005.
8. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х томах / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. К.: Аконіт, 2008. Т. 1. 928 с.; Т. 2. 928 с.; Т. 3. 864 с.
9. Полюга Л.М. Словник українських морфем. Львів, 2001.
10. Полюга Л.М. Словник українських морфем. Львів, 2003.
11. Селігей П.О. Етимологічний словник запозичених суфіксів і суфіксоїдів в українській мові. К., 2014. 324 с.
12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 843 с.
13. Сікорська З.С. Словник лінгвістичних термінів. Словотвір і морфеміка. К., 2003. 199 с.
14. Сліпушко О. С. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові: правопис, граматики: 10000 слів. К.: Криниця, 2000. 511 с.
15. Словник української мови / Відп. ред. В. В. Жайворонок. К.: ВЦ «Просвіта», 2016. 1320 с.
16. Словник української мови: в 11 т. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 1-11.
17. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 222 с.
18. Українська мова: енциклопедія. К.: Українська енциклопедія, 2004. 824 с.

Допоміжна

Словотвір. Морфеміка. Морфонеміка

1. Білоусенко П. І. Історія суфіксальної системи українського іменника. К.: Вид-во Київ. держ. пед. ін-ту, 1993. 215 с.
2. Брус М. Фемінітивний словотвір у працях І.Ковалика. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Вип. XV-XVIII. Івано-Франківськ, 2007. С.19-23.
3. Вакарюк Л.О., Панцьо С.Є. Своєрідність терміносистеми сучасного українського словотвору. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Вип. XV-XVIII. Івано-Франківськ, 2007. С.641-645.
4. Валюх З. Невідмінювані іменники іншомовного походження та їхні дериваційні можливості. *Проблеми сучасної філології. Лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика*. Полтава, 2008. С.5-10.
5. Горбачук В. Т. Основа слова. Українська мова і література в школі. 1988. № 6. С. 37-40.
6. Городенська К. Г., Кравченко М. В. Словотвірна структура слова. К.: Наукова думка, 1981. 197 с.
7. Городенська К.Г. Нові явища та процеси в українському словотворенні: динаміка чи деструкція словотвірних норм? *Українська мова*. 2013. №2. С.3-12.
8. Карпенко Ю. О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору. *Мовознавство*. 1992. № 4. С. 3-10.
9. Карпіловська Є. А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: будова та реалізація. К.: Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні НАН України, 1999. 297 с.
10. Каспиришин З. О. Складні випадки словотвірного аналізу. *Українська мова і література в школі*. 1989. № 11. С. 53-58.
11. Клименко Н. Вияви категорії демінутивності в науковому стилі. *Українська мова*. 2017. № 2 (62). С. 3–13.
12. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Морфемно-словотвірний фонд української мови як дослідницька та інформаційно-довідкова система. *Мовознавство*. 1990. № 6. С. 41-50.

13. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. К.: Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні НАН України, 1998. 166 с.

Граматика. Морфологія

1. Адамець Н. В. Словотвірна парадигматика дієслів руху в сучасній українській мові: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01; ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2016. 20 с.
2. Альошина І. Г. Семантико-дериваційна характеристика словотвірних гнізд із вершиною «Дієслово обертального руху»: зіставний аспект. *Нова філологія*. 2014. № 63. С. 107-111.
3. Ачилова О. Л. Дієслова говорити, казати, сказати: аспектуальні і семантичні особливості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2014. Вип. 49. С. 12-17.
4. Баранова С. В. Денумеративи в частиномовній представленості. *Філологічні трактати*. 2011. Т. 3. № 3. С. 11-17.
5. Бабічева О. Числівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. *Українська мова та література*: газета для вчителів української мови та літератури. К.: Вид. дім «Шкільний світ». 2014. № 5. С. 19-20.
6. Барчук В. М. Категорія темпоральності в сучасній українській літературній мові: автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.01; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови. К., 2013. 35 с.
7. Барчук В. М. Методологічні аспекти дослідження категорійної системи дієслова. *Українознавчі студії*. 2012-2013. № 13-14. С. 28-34.

8. Бачишина О. Дієслово як виразник просторової семантики. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2016. Вип. 63. С. 58-67.
9. Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз). К.: Вища школа, 1991. 169 с.
10. Безпояско О. К. Зони перехідності в граматичній категорії числа іменника. *Мовознавство*. 1995. № 2-3. С. 9-12.
11. Берекець І. А. Мовні скарби прикметника. *Все для вчителя*. 2010. № 20. С. 38-39.
12. Богданова Є. В. Історія акцентуації відчислівникових прислівників української мови. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. Т. 255. Вип. 243. Філологія. Мовознавство / ред. Л. П. Клименко. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. С. 6-12.
13. Брунець Т. Прийменник як службова частина мови. *Українська мова та література: газета для вчителів української мови та літератури*. 2013. № 6. С. 4-6.
14. Вихованець І. Р. Дві версії про місцевий відмінок. *Мовознавство*. 1994. № 1. С. 25-30.
15. Вихованець І. Р. Дієслівно-іменниковий граматичний тип української мови. *Українська мова: наук.-теорет. журн. Ін-ту укр. мови НАН України*. 2012. № 2. С. 3-10.
16. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. К.: Наукова думка, 1980. 286 с.
17. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. К.: Наукова думка, 1988. 256 с.
18. Воскрес А. А. Дієслово як головний компонент дієслівно-адвербіального комплексу. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Сер.: Філологія. 2014. Т. 17. № 2. С. 31-37.
19. Гайдай Н. М. Навчання граматичних структур з безособовими формами дієслова на матеріалі афоризмів та цитат відомих людей. *Вісник Чернігівського національного*

- педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 131. С. 29-31.
20. Гальона Н. П. Функції модальних часток. *Українська мова і література в школі*. 1990. № 11. С. 23-27.
21. Гамза А. Методична реалізація описової функції дієслова у процесі формування текстотворчих умінь. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2016. № 3. С. 29-33.
22. Гнатюк Г. М. Дієприкметник в сучасній українській літературній мові. К.: Либідь, 1982. 248 с.
23. Герасимчук В. Від літери до цифри: світові нумерації в українських числівниках. *Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах*. 2013. № 7/8. С. 49-54.
24. Герасимчук В. Числівник фразеологічних зворотах. *Дивослово*. 2012. № 5. С. 38-43.
25. Голосовська Г. Активні дієприкметники в українській літературній мові: уживати чи ні? *Українська мова: наук.-теорет. журнал*. 2011. № 4. С. 63-70.
26. Гонтар В. М. Числівник як самостійна частина мови. *Все для вчителя: інформаційно-практичний бюлетень*. 2015. № 9. С. 12-13.
27. Городенська К. Г. Структура складних іменників у контексті семантичного синтаксису. *Мовознавство*. 1988. № 3. С. 27-34.
28. Городенська К. Транспозитори синтаксичної сфери: порівняльна характеристика. *Українська мова*. 2017. № 3. С. 3-14.
29. Гонтар В. М. Прикметникове розмаїття. *Все для вчителя*. 2015. № 11. С. 10-12.
30. Грищенко А. П. Прикметник у структурі словосполучення і речення. *Українська мова і література в школі*. 1986. № 7. С. 39-45.

31. Драпак О. Теперішній час дієслова (недоконаний вид) в українській мові пострадянського періоду як предмет вивчення іноземців. *Мова і культура*. 2014. Вип. 17. Т. 6. С. 180-216.
32. Дудко І. В. Особливості аналізу дієслова: формальний і функціональний аспекти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2012. Вип. 9. С. 62-65.
33. Загнітко А. П. Диференціація невідмінюваних іменників за родами в українській мові. *Українська мовознавство*. 1985. Вип. 13. С. 89-94.
34. Загнітко А. П. Семантико-граматичне енергетичне ядро дієслівності. *Мовознавство: наук.-теорет. журнал*. 2014. № 5. С. 3-13.
35. Залужна О. О. Привативні дієслова в англійській та українській мовах: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.17; Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2014. 21 с.
36. Заневич О. Є. Відсуб'єктні зворотні дієслова із загальним значенням «задовольняти побутові потреби» в українській мові XVI–XVII ст. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Серія: Філологія. Мовознавство. 2016. Т. 278, Вип. 266. С. 46-50
37. Зинякова А. А. Становлення та виформування числівника *один* в українській мові. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Сер.: Філологія. Мовознавство. 2013. Т. 219. Вип. 207. С. 37-40.
38. Карпенко Ю. О. Ще раз про критерії виділення частин мови. *Мовознавство*. 2001. №3. С. 76-80.
39. Казакова Г. А. Ступені порівняння якісних прикметників, їх творення. *Все для вчителя: інформаційно-практичний бюлетень*. 2012. № 15/16.

40. Калюжна Олена. Числівник як частина мови: кількісні і порядкові числівники. *Українська мова та література*: газета для вчителів української мови та літератури. К.: Вид. дім «Шкільний світ». 2015 р. № 4. С. 10-12.
41. Карлова Т. Номінативний статус дієслова з позицій когнітивної ономасіології (симбіоз лексичних та синтаксичних концептів). *Лінгвістичні студії*. 2014. Вип. 29. С. 213-217.
42. Леміш Н. Каузативне дієслово як універсальний засіб граматикизації каузації в різноструктурних мовах. *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, т. 3. С. 181-187.
43. Мельник І. Відприкметникова дієслівна морфологічна транспозиція. *Українська мова*: наук.-теорет. журн. Ін-ту укр. мови НАН України. 2012. № 2. С. 11-23.
44. Мельник Ю. В. Давноминулий час: проблема та гіпотези. *Мовознавство*. 1996. № 1. С. 40-45.
45. Коца Р. Складні прикметники у давньоукраїнській мові: семантика і структура. *Українська мова*. 2016. № 2. С. 125-135.
46. Коца Р. О. Формування префіксальної та конфіксальної систем прикметника української мови (XI-XX ст.). Київ: Наукова думка, 2017. 279 с.
47. Коць Т. Прикметниковий словотвір у мові публіцистичного стилю початку XX століття і тенденції граматичної норми. *Українська мова*: науково-теоретичний журнал. 2012. № 3. С. 57-62.
48. Купчик І. Відмінювання і правопис числівників. Правильне їх уживання в усному та писемному мовленні. *Українська мова та література*: газета для вчителів української мови та літератури. 2013. № 7. С. 18-19.
49. Курносова Н. О. Про знаковий статус вигуків. *Мовознавство*. 1990. № 2. С. 47-50.

50. Лабінська М. Відмінювання порядкових числівників. *Українська мова та література*: газета для вчителів української мови та літератури. 2015. № 4. С. 13-16.
51. Литвин Л. Відносні прикметники-кольороназви. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2013. № 7-8. С. 20-23.
52. Мацьків П. В. Наголос і морфемна структура іменника. *Мовознавство*. 1994. № 1. С. 34-40.
53. Мацько Л. І. Інтер'єктиви в українській мові. К.: Вища школа, 1981. 247 с.
54. Навальна М. І. Нові явища та процеси у вживанні дієслів соціально-економічної сфери в українській мові: монографія.; ДВНЗ «Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький: КСВ, 2014. 186 с.
55. Омельчук С. Динаміка граматичної норми в лінгводидактичному дискурсі: про вживання збірних числівників з іменниками. *Українська мова і література в школах України*: щомісячний науково-методичний та літературно-мистецький журнал. 2015. № 7/8. С. 36-39.
56. Омельчук С. Функціонування в сучасній українській мові прийменниково-іменникових конструкцій на позначення дефісного написання слів. *Дивослово*. 2016. № 5. С. 21-26.
57. Омельчук С. Функціонування терміносполук зі збірним числівником у царині української лінгвометодики. *Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах*: науково-методичний журнал. 2015. № 7/8. С. 18-20.
58. Омельчук С. Прийменники *через, і з* у складі словформ на позначення дефісного правопису слів. *Українська мова*: науково-теоретичний журнал. 2017. № 1. С. 66-76.
59. Павлів І. Чайна симфонія: урок узагальнення й систематизації вивченого з теми «Прикметник». *Дивослово*. 2016. № 1. С. 8-11.
60. Попович Н. Синтаксична структура речень з числівниковим компонентом в українській мові: монографія. Чернівці Рута, 2011. 135 с.

61. Римар Н. В. Творення прикметників. Написання прикметникових суфіксів. *Все для вчителя: Інформаційно-практичний бюлетень*. 2013. № 10. С. 111-113.
62. Романюк Ю. В. Аналогія в українському дієслівному словотворенні. *Українська мова*. 2017. N 4. С. 109-114.
63. Романюк Ю. В. Вплив соціодинаміки на систему і структуру українського дієслова. *Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр.* 2015. № 53. С. 41-50.
64. Романюк Ю. В. Словозмінні класи дієслів у сучасній українській мові. *Українська мова: наук.-теор. журнал*. 2017. № 2 (62). С. 75-83.
65. Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. К.: Радянська школа, 1977. 55
66. Русанівський В. М. Структура українського дієслова. К.: Наукова думка, 1971. 313 с.
67. Самійленко С. П. Типи відмін іменників в українській мові та провідні фактори їх становлення. *Мовознавство*. 1977. № 1. С. 30-40.
68. Скаб М. С. Кличний відмінок та його синтаксичні функції. *Ераїнська мова і література в школі*. 1990. № 1. С. 64-66.
69. Стадній А. С. Нові конотативні значення дієслів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі засобів масової інформації): монографія; Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця ВНТУ, 2014. 131 с.
70. Степаненко-Мардус. О. Числівник як частина мови. *Дивослово*. 2010. № 2. С. 6-9.
71. Степаненко М. І. Семантична диференція просторових прийменників. *Мовознавство*. 2015. №. 3. С. 63-74.
72. Степаненко М. Синтаксична і семантична валентність відносних прикметників у сучасній українській мові: монографія. Полтава: Астроя, 2017. 236 с.
73. Терещушко Ю. Р. Семантика і синтаксис дієслів мовлення в німецькій та українській мовах: автореф. дис. канд. філол.

- наук: 10.02.17; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2014. 20 с.
74. Ткаченко Ю. В. Дієслівна вербалізація градуальної семантики в сучасній українській мові: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 19 с.
75. Топіха В. Особливості словотвірної полімотивації префіксально-постфіксальних дієслів. *Українська мова й література в сучасній школі*: щомісяч. наук.-метод. та літ.-мистец. журн. 2013. № 2. С. 15-19.
76. Труб В. Про обмеження на варіативність виду дієслівних форм та деякі функції видового протиставлення. *Українська мова*: наук.-теорет. журн. Ін-ту укр. мови НАН України. 2012. № 1. С. 18-31.
77. Труба Г. М. Функціональна взаємодія категорій становості та аспектуальності в українській мові: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2014. 20 с.
78. Фурса В. М. Лексико-семантична типологія дієслівного керування в українській літературній мові. *Українська мова*: наук.-теорет. журнал. 2017. № 3 (63). С. 120-131.
79. Чапля І. К. Прислівники в українській мові. Х.: Вид-во Харків. ун-ту, 1960. 123 с.
80. Швидка Т. Дієслова зі значенням інформації та суб'єктивні зв'язки їх предикативних форм. *Теоретична і дидактична філологія*. 2013. Вип. 16. С. 380-391.

Інші ресурси

1. Безпояско О. К. та ін. Граматика української мови. Морфологія: підручник для студ. філол. фак. вузів. URL: http://1576.ua/uploads/files/5573/Bezpoiasko_Hramatyka_ukr_movu_Morfolohiia_1993.jpg.
2. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підручник для студ. вищих навч. закладів.

URL: http://fs169.www.ex.ua/get/688943_faa601b442b9208be00999ac98/24126610/Gorpunuch%20V.%20Morfologija%20ukrajins%60koji%20movu.pdf

3. Грещук В. Сучасна дериватологія: деякі підсумки й перспективи URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mv/2009_8/14.pdf 2.
4. Електронний підручник з української мови (фонетика, лексика, морфеміка, словотвір, морфологія, синтаксис, стилістика) URL: <http://www.mova.info/pidruchn.aspx>
5. Єгорова Т. Д. Практичний курс української мови: навч. посіб. . 2-ге вид., виправ. URL : <http://www.twirpx.com/file/672757/>
6. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Карпіловський В. С., Недозим Т. І. Словник афіксальних морфем української мови. URL: http://lib.movahistory.org.ua/Slov_afiksalnykh_morfem.pdf
7. Ковтун І. М. Морфеміка. Словотвір. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації позааудиторної самостійної роботи студентів. URL: <http://zavantag.com/docs/1821/index-12639-1.html>
8. Козленко І. Систематизація базових термінів сучасної морфології. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Um/2009_39.pdf
9. Купрікова Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. URL : <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/939/1/SUM.pdf>
10. Мовознавство. Філологія. URL: http://uareferats.com/index.php/referat/search?cat=32&_page=4
11. Мовознавство: науково-теоретичний журнал Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні та українського мовно-інформаційного фонду НАН України. URL : www.movoznavstvo.org.ua/

12. Плющ М. Я. Граматика української мови: У 2 ч. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. URL: http://lib.mdpu.org.ua/load/Library/plush_gramatika_ukr_movi.pdf
13. Плющ М. Я. Граматика української мови. У 2-х частинах: підручник для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів. Ч. 1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. URL: www.ex.ua/14316707
14. Сучасна українська літературна мова: підручник [Електронний ресурс] / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; [за ред. А. П. Грищенка]. URL: <http://www.twirpx.com/file/1264494/>
15. Сучасна українська літературна мова : навч. комплекс: посіб. для студ. філол. спец. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко, І. В. Мілева, Г. К. Барилова; [за заг. ред. проф. В. Д. Ужченка]. 2-ге вид., випр. і доп. URL: <http://dspace.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/250/1/Maker%202009.pdf>
16. Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал. URL: http://www.undip.org.ua/news/fahovi_detail.php?ID=372